

MATKALLA PALVELUTALOON

Ikäntyneiden käsityksiä merkityksellisestä toiminnasta ja odotuksia siinä tapahtuvista muutoksista palvelutaloon muutettaessa

Panu Karhinen
Toimintaterapian Pro Gradu -tutkielma
Jyväskylän yliopisto
Terveystieteiden laitos
Kevät 2009

TIIVISTELMÄ

Matkalla palvelutaloon

Ikääntyneiden käsityksiä merkityksellisestä toiminnasta ja odotuksia siinä tapahtuvista muutoksista palvelutaloon muutettaessa

Panu Karhinen

Toimintaterapian Pro Gradu -tutkielma

Jyväskylän yliopisto, Liikunta- ja terveystieteiden tiedekunta, Terveystieteiden laitos
kevät 2009, 50 sivua, neljä liitettä

Tutkimuksen tausta ja tarkoitus

Tämän tutkimuksen kohteena ovat Jyväskylän tehostettuun palveluasumiseen jonottavien yli 65-vuotiaiden ihmisten käsitykset itselleen merkityksellisestä toiminnasta ja odotukset siinä tapahtuvista muutoksista palvelutaloon muutettaessa. Tutkimuksessa kartoitetaan ja kuvataan tehostettuun palveluasumiseen jonottavien, vielä kotonaan asuvien ikääntyneiden toimintaa. Millaisia merkityksiä he kokevat arkipäivän toiminnassaan? Lisäksi tutkimuksessa selvitetään palvelutaloon muuttoa odottavien ikääntyneiden käsityksiä siitä, miten heidän merkityksellinen toimintansa tulee muuttamaan palvelutaloon muuton jälkeen. Tutkimuksen tarkoituksena on tuottaa tietoa, jonka avulla ymmärtäisimme paremmin kotoaan syystä tai toisesta poismuuttavan ikääntyneen ihmisen kokemusta ja uuteen ympäristöön sopeutumiseen liittyviä seikkoja. Toiminta luo elämälle merkitystä ja on yhteydessä hyvinvointiimme. Ikääntyneiden palveluasumiseen siirtymistä ei ole aikaisemmin tutkittu merkityksellisen toiminnan näkökulmasta.

Tutkimusaineiston analyysi ja tulokset

Haastattelemalla hankittu aineisto on analysoitu laadullista induktiivista sisällönanalyysimenetelmää käyttäen. Analyysissä muodostui yhteensä viisi pääluokkaa. Pääluokat ovat yhteys ulkomaailmaan osana merkityksellistä toimintaa, yhteys ihmisiin osana merkityksellistä toimintaa, arjen tavat ja rutiinit osana merkityksellistä toimintaa, tekniikka osana merkityksellistä toimintaa ja viihde ja viihtyminen osana merkityksellistä toimintaa. Tutkimus vahvistaa aikaisempaa käsitystä sosiaalisen toiminnan tärkeydestä mielekkään elämän kokemisen kannalta. Sosiaalisessa toiminnassa tärkeäksi asiaksi nousi, että se on itse valittua ja itselle merkityksellisessä seurassa tapahtuvaa. Palvelutaloon muuton pelättiin vaikeuttavan joidenkin merkittävien ihmissuhteiden jatkumista. Lisäksi merkityksellinen toiminta yhdistyi usein asunnon sijaintiin talossa ja lähiympäristössä koettuun turvallisuuteen ja esteettisyyteen. Tutkimuksessa ilmeni myös yksilön pystyvyyteen tehdä itselle merkittäviä arkisia asioita liittyvän positiivisen kokemuksen tärkeys. Tekniikka koettiin usein uhkana, vaikka se toisaalta mahdollisti monenlaista merkityksellistä toimintaa. Viihteen koettiin olevan hyvää ajan kulumista ja siinä mielessä usein merkityksellistä toimintaa. Oma rooli viihtessä nähtiin katselijana ja kuuntelijana. Palvelutaloon muuton arveltiin tuovan muutosta moneen itselle merkitykselliseen toimintaan. Muutokset nähtiin mahdollisuuksina tai pelkoina ja uhkina oman toiminnallisen identiteetin jatkumiselle.

Johtopäätökset

Ikääntyneen sopeutumisprosessi palvelutaloon muuttoon alkaa paljon ennen muuttoa. Onnistuneen sopeutumisen tukemiseksi tulisi huomioida yksilön merkitykselliseksi kokemansa toiminta ja ennakkokäsitykset palvelutalossa asumisesta.

Asiasanat: Ikääntyneet Merkityksellinen toiminta Kotiympäristö Palveluasuminen

ABSTRACT

On a way to service housing

Elderly peoples perceptions of meaningful occupation and their expectations on changes in meaningful occupation when moving to service housing unit

Panu Karhinen

Master's thesis in Occupational Therapy

University of Jyväskylä

Faculty of Sport and Health Sciences, Department of Health Sciences

Spring 2009

50 pages, 4 appendixes

The purpose of this study is to describe meaningful occupation of elderly people who are selected to move to service housing. This study is also aiming at getting an insight of what those elderly people are expecting to happen with what they consider as meaningful occupation after moving to service housing. By acquiring this kind of information it is possible to get a broader understanding of the adaptation process that person is experiencing when leaving old home for new residence.

The data was collected by making six personal open interviews with elderly people aged between 84-91. All interviewees were in the waiting line for service housing. The qualitative material was analyzed with qualitative content analysis method. Analysis gave five main categories of meaningful occupation. Main categories are: 1. Connection to outerworld as a part of meaningful occupation. 2. Connection to other people as a part of meaningful occupation. 3. Routines and habits of everyday life as a part of meaningful occupation. 4. Technology as a part of meaningful occupation. 5. Entertainment and feeling of being satisfied as a part of meaningful occupation.

According to the study elderly people feel that it is important to have a chance to make own decision about what to do and whom to do it with. There was some fear of losing meaningful social relationships after moving to service housing unit. Location of forthcoming new apartment was also troubling minds. People expected to enjoy more secured life and to get whatever help when there was a need for it while living in service housing unit. According to the study moving to service housing unit was seen to bring many changes to ones meaningful occupation. Changes were considered as opportunities or as fears and threats for continuation of personal occupation identity.

The adaptation process within an elderly person starts much before the actual physical moving to service housing unit. For achieving successful adaptation in moving to service housing unit individual's meaningful occupation should be well observed and paid attention to.

Key words: Meaningful occupation Service housing Elderly people Home environment

SISÄLLYS

JOHDANTO	1
TUTKIMUKSEN TAUSTA	3
<i>Koti ikääntyneen ihmisen toiminnan ympäristönä</i>	3
<i>Toiminnan merkitys</i>	4
<i>Kokemuksia palveluasumisesta</i>	6
<i>Palvelutalojen palvelun suunnittelutarpeita</i>	7
<i>Tehostettu palveluasuminen palvelujärjestelmässä</i>	9
TUTKIMUKSEN TARKOITUS	11
TUTKIMUSMENTELMÄ	11
TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	13
<i>Aineiston kerääminen ja kuvaus</i>	13
<i>Tulosten analyysi</i>	15
<i>Analyysin eteneminen</i>	16
TUTKIMUKSEN TULOKSET	17
<i>Yhteys ulkomaailmaan osana merkityksellistä toimintaa</i>	18
<i>Yhteys ihmisiin osana merkityksellistä toimintaa</i>	20
<i>Arjen tavat ja rutiinit osana merkityksellistä toimintaa</i>	25
<i>Tekniikka osana merkityksellistä toimintaa</i>	27
<i>Viihde ja viihtyminen osana merkityksellistä toimintaa</i>	30
POHDINTA	31
<i>Merkityksellinen toiminta</i>	30
<i>Merkityksellistä toimintaa koskevat muutosodotukset</i>	33
MENETELMÄN POHDINTA	35
<i>Tutkimuksen etiikka</i>	35
<i>Tutkimuksen uskottavuus</i>	37
YHTEENVETO	38
liitteet	
Jyväskylän kaupungin tutkimuslupa	
Kirje tiedonantajille	
Tiedonantajan suostumuslomake	
Haastattelu mindmap	

JOHDANTO

Ihmisen ikääntymiseen liittyy usein luopumista jostakin toiminnasta (Jackson ym. 2001, Saarenheimo 2003). Tämä pro gradu tutkielma pohjautuu ajatukseen, jonka mukaan osalla tästä toiminnasta ei välttämättä ole suurta merkitystä ikääntyneelle, toisaalta osa menetetyistä tai muuttuneesta toiminnasta voi olla erittäin merkityksellistä hänen hyvinvoinnilleen (Jackson ym. 2001).

Muuton myötä ihmiselle tuttu fyysinen ja sosiokulttuurinen ympäristö vaihtuu toiseen, uuteen ympäristöön (Swiden ym. 2002, Kaikkonen 2004). Palvelutaloon muuton yhteydessä jäävät menneisyyteen vanha ympäristö ja siihen liittyneet toiminnan kautta syntyneet tavat, rutiinit ja merkitykset. Tilalle tulevat uudet tavat, rutiinit ja merkitykset, jotka syntyvät uudessa ympäristössä muuttuneen toiminnan kautta pohjaten jo elettyyn elämään (Nelson 2003, Clark ym. 2007).

Tässä pro gradu tutkimuksessa on selvitetty ikääntyneille tarkoitettuun tehostettuun palveluasumiseen jonottavien merkityksellistä arjen toimintaa. Lisäksi on tutkittu heidän käsityksiään liittyen merkityksellisessä toiminnassa muuton myötä mahdollisesti tapahtuviin muutoksiin.

Ihmisen ikääntyessä kodissa vietetyn ajan suhteellinen osuus vuorokaudesta kasvaa. Yli 80-vuotias viettää kodissaan jo suurimman osan ajastaan, jos ei ole joutunut muuttamaan esimerkiksi hoidon takia muualle (Dahlin-Ivanoff ym. 2007). Tästä johtuen myös suurin osa ikääntyneen ihmisen toiminnasta tapahtuu kotona. Kotiympäristössä toimiessa rakentuvat tavat, tottumukset, koetut merkitykset ja tarkoitukset. Jokaisella eletyllä merkityksellä ja tarkoituksella on ihmisellä oma painoarvonsa. Ne osaltaan liittyvät kehityksellisen rakenteemme osaksi ja toiminnallisen identiteetin rakennuspalaksi (Nelson 2003).

Ihminen ja ympäristö ovat jatkuvasti dynaamisessa vuorovaikutussuhteessa toisiinsa (Kielhofner 2002, Nelson 2003). Ikääntyneellä on vanhassa tutussa ympäristössä kehittyneitä

tapoja ja tottumuksia, jotka voivat liittyä hänelle tärkeissä rooleissa toimimiseen. Nämä tavat ja tottumukset ovat olennainen osa ikääntyneen elämän tyytyväisyyden kokemusta.

Toimintaan liittyy näkyvän tekemisen lisäksi yksilöllinen kokemus, jonka jatkuminen samankaltaisena uudessa ympäristössä ei välttämättä toteudu. Tämä johtuu ympäristön, tekemisen ja ihmisen (toimijan) kokeman merkityksen ja tarkoituksen keskinäisestä systeemisestä ja dynaamisesta riippuvuussuhteesta (Kielhofner 2002, Nelson 2003). Voidaankin sanoa, että uusi ympäristö asettaa ihmiselle aina uudet haasteet.

Jyväskylän vanhuspoliittisen strategiaan (2002) on kirjattuna palvelutaloasumisen yhdeksi tavoitteeksi antaa ikääntyneelle kuntalaiselle kodinomainen ja yksilölliset tuentarpeet huomioiva elinympäristö. Kodinomaisuutta korostetaan elämän laatuun liittyvänä tekijänä (Jyväskylän vanhuspoliittinen strategia 2002-2010). Pystyäksemme vastaamaan kodinomaisuutta koskevaan tavoitteeseen on osattava vastata kysymykseen: Mistä syntyy kodin kokemus ikääntyneelle ihmiselle? Koti ja kodinomaisuus ovat paljon käytettyjä termejä mutta mitä niillä tarkoitetaan? Onko minun ajatukseni kotiin liittyvästä merkityksellisestä toiminnasta sama kuin muiden?

Tavoitteena tässä tutkimuksessa on selvittää vanhusten palvelutaloon muuttavien, vielä kotonaan asuvien ihmisten kokemuksia ja käsityksiä omasta toiminnastaan ennen muuttoa. Lisäksi tutkimuksessa selvitetään palvelutaloon muuttavien vanhusten käsityksiä siitä, miten he ajattelevat toimintansa muuttuvan tulevassa uudessa ympäristössä.

TUTKIMUKSEN TAUSTA

Koti ikääntyneen ihmisen toiminnan ympäristönä

Elämänkulkumme eri vaiheet on aina sidottu johonkin ympäristöön ja usein koemme merkittävimmäksi ympäristöksemme kodin. Ruotsalaisessa kodin merkitystä 80-89 -vuotiaille kansalaisille selvittäneessä tutkimuksessa todetaan, että koti on hyvin tärkeä paikka vanhuksille jo pelkästään siellä vietetyn pitkän ajan takia (Dahlin-Ivanoff ym. 2007).

Haakin (2006) mukaan koti merkitsee vanhuksille turvaa, vapautta ja osallistumisen kautta syntyvää yhteisöön kuuluvuuden tunnetta. Turvallisuuden kokemuksella tarkoitetaan tässä ympäristön asettamien haasteiden ja yksilön taitojen kohtaamista siten, että vanhus kokee pystyvänsä toimimaan ilman liiallisia ponnistuksia. Vapaudella tarkoitetaan tässä yhteydessä ikääntyneen mahdollisuutta tehdä omia päätöksiä koskien jokapäiväistä elämää. Osallistumisen kautta syntyvällä yhteisöön kuuluvuuden tunteella viitataan sosiaalisen toiminnan tärkeyteen suhteessa hyvinvointiin. Esimerkkeinä tällaisesta osallistumisesta voisi mainita vaikkapa ystävän kanssa kahvilla käymisen, kansalaisopiston runoryhmässä käymisen tai lastenlasten kanssa lautapeliä pelaamisen. Näissä esimerkeissä kaikkiin voi sisältyä tärkeiden ihmissuhteiden ylläpitämistä, jolla on merkitystä hyvinvoinnin kannalta.

Haak (2006) pohtii autonomian kokemuksen, vapauden ja itsenäisen elämän kokemusten eroavaisuuksia. Hän kuvaa autonomian olevan vapautta valita omat teot ja käyttäytyminen. Vastakohtana vapaudelle voidaan ajatella olevan tilanne, jossa vanhuksen jokapäiväistä elämää koskevia päätöksiä tekevät toiset ihmiset tai organisaatio toimintakulttuurinsa kautta (Oswald ym. 2007). Jokapäiväiseen elämään liittyviä valintoja ovat esimerkiksi vessassa käynnin ajankohdan määrittäminen tai sen valitseminen, miten omat tavarat ovat kodin pöydälle aseteltuina. Dahlin-Ivanoff ym. (2007) toteaa kodin merkitystä tarkastelevassa tutkimuksessaan, että vanhuksen saadessa päättää jokapäiväiseen elämäänsä liittyvistä asioista hän kokee itsenäisyyttä ja saatu ulkopuolinen apu koetaan positiivisesti. Lisäksi vanhus kokee joistakin toiminnan esteistä huolimatta jatkuvaa itsenäistä ja riippumatonta elämää kotona. (Dahlin-Ivanoff ym. 2007)

Ympäristön ulottuvuuksia ja yksilön vanhenemiseen liittyviä tekijöitä on tutkittu paljon, mutta ympäristön ja yksilön välistä tieteellistä tarkastelua ei ole juurikaan tehty (Pikkarainen 2007, Iwarsson ym. 2007). Ruotsissa on viime vuosina aloitettu laajoja tutkimushankkeita, joissa pyritään selvittämään ympäristön ja yksilön välistä vuorovaikutusta vanhusväestön kohdalta (Iwarsson ym. 2007).

Ikääntyneet haluaisivat harvoin luopua omaan kotiinsa liittämistään vapauden ja turvallisuuden kokemuksista. Toisaalta koti liian haastavana elinympäristönä voi olla ikääntyneelle masennuksen, tuskastumisen tai koetun yksinäisyyden lähde (Dahlin-Ivanoff ym. 2007). Toimintakyvyn mahdollisen heikentymisen myötä kotiin saaduista tukitoimista ja ympäristönmuutostöistä huolimatta voi muutto tehostettuun palveluasumiseen eli palvelutaloon olla ainoa varteen otettava vaihtoehto. Joillekin muutto voi olla helpotus, koska entisen ympäristön asettamat vaatimukset voivat väsyttää ja liiaksi vaikeuttaa hyvän elämän kokemisen mahdollisuutta. Toisille muutto voi olla pakon sanelema ja luopuminen vanhasta voi olla omalle hyvän elämän kokemiselle suuri este, koska muuttoon voi liittyä itselle merkityksellisestä toiminnasta luopumista (Sviden ym. 2002, Nelson ym. 2003).

Toiminnan merkitys

Toiminta luo elämälle merkitystä. Toiminta on merkityksellistä ihmiselle kun sillä on henkilökohtaista tai kulttuurista merkitystä. Ihmisen innostuminen, motivaatio ja tahto ovat riippuvaisia toiminnasta, josta meidän yksilöllinen jokapäiväinen elämämme koostuu. Toiminta, joka on toiselle merkityksellistä voi toiselle olla merkityksetöntä, vaikka toiminnalla olisi sama tarkoitus (Kielhofner 2002, Law ym. 1997, Nelson ym. 2003). Esimerkiksi naapurin luona kyläily voi palvella monille ihmisille samaa tarkoitusta, mutta vain joillekin se on merkityksellistä toimintaa. Ikääntyneiden kokemat arkipäivän toimintaan liittyvät merkitykset on vähän tunnettu ilmiö (Heiskanen & Tedre 2008).

Merkityksellisellä toiminnalla on yhteys terveyteen. Tämä yhteys on tunnistettu jo vuosisatoja sitten ja esimerkiksi psyykkisesti sairastuneille tai sodassa haavoittuneille ihmisille on yritetty keksiä merkityksellistä toimintaa jo paljon ennen maailmalla nykyisin käytäviä sotia. Tänä

päivänä tiedetään, että kokemus merkityksellisestä toiminnasta syntyy ihmisessä itsessään ja se liittyy voimakkaasti ihmisen aikaisempiin kokemuksiin. Ihminen terveys riippuu osittain siitä, miten hän pystyy tekemään itselleen tärkeitä asioita. (Kielhofner 2002, Law ym. 1997, Nelson ym. 2003).

Tässä tutkimuksessa viitataan Nelson & Jepson-Thomasin (2003) toiminnan merkityksen määritelmään. He pitävät merkitystä toiminnan tärkeimpänä osana. Merkityksellä tarkoitetaan heidän mukaansa koko tulkintaprosessikokemusta, joka ihmisessä tapahtuu hänen kohdatessaan toiminnan muodon. Merkityksen Nelson & Jepson-Thomas jakavat kolmeen osaan, jotka ovat havainnon kautta tapahtuva tulkinta (*perceptual interpretation*), symbolien tulkinta (*symbolic interpretation*) ja tunne (*affect*).

Toiminnan muodolla (*occupational form*) Nelson & Jepson-Thomas tarkoittavat yksilöstä riippumattomia fyysisiä ja sosiokulttuurisia tekijöitä. Nämä tekijät ovat ihmisen ulkopuolella ja todentuvat yksilölle kussakin eletyssä hetkessä. Toiminnan muodon fyysisiä tekijöitä ovat esimerkiksi fyysisen ympäristön muodot, etäisyydet, painot, äänet tai toisen ihmisen fyysinen läsnäolo. Sosiokulttuurisia tekijöitä ovat esimerkiksi, symbolit, roolit, kielen säännöt, tai tyypilliset käyttövaihtoehdot jollekin esineelle. Toiminnan muoto ohjaa toimintaa, toimii rakenteena toiminnalle tai sen voidaan katsoa pitävän sisällään yksilölle ehdotuksen toiminnan mahdollisuuksista (Nelson ym. 2003).

Havainnon kautta tapahtuvalla tulkinnalla tarkoitetaan toiminnan muodon fyysisien tekijöiden merkityksellistämistä. Toisin sanoen jokainen ihminen tulkitsee toiminnan muodon fyysisen ulottuvuuden omalla yksilöllisellä tavallaan (Nelson ym. 2003).

Symbolinen tulkinta viittaa toiminnan muodon sosiokulttuuristen tekijöiden yksilössä tapahtuvaan tulkintaan. Tähän liittyy esimerkiksi kielen ymmärtäminen tai tietyssä sosiaalisessa roolissa toiminen sosiokulttuuristen odotusten mukaisesti (Nelson ym. 2003).

Tunne merkityksellä Nelson ja Jepson tarkoittavat tunteita, jotka ihminen kokee kohdatessaan toiminnan muodon.

Toiminnan merkitys näyttäisi siis liittyvän laajassa mielessä toiminnan kontekstin tulkintaan. Toisin sanoen se on toiminnan muodon yksilöllistä ymmärtämistä. Lisäksi toiminnan muotoon liittyy tunteita, jotka ilmenevät toiminnan muodon kontekstissa. Merkitys on yksilössä tapahtuva aktiivinen prosessi ja siten myös aina yksilöllinen tulkinta toiminnan muodosta (Nelson ym. 2003).

Ihmisen muuttaessa uuteen ympäristöön hänessä käynnistyy sopeutumisprosessi, jossa merkityksien kokemisesta koostuva elämän mielekkyys joutuu suuren haasteen eteen. Onkin tärkeää tarkastella ihmisen toimintaa siihen liittyvien yksilöllisten merkityksien näkökulmasta.

Kokemuksia palveluasumisesta

Palveluasumiseen muuttaneiden ikääntyneiden kokemuksia selvittäneet tutkimukset viittaavat eristyneisyyden tunteiden ja etäisyyden läheisiin ihmisiin lisääntyneen muuton jälkeen (Sviden ym. 2002, Kaikkonen 2004). Palveluasuminen on toisinaan koettu myös omaan elämään liittyvän yksityisyyden menettämisenä. Asukkaat ovat kokeneet, ettei heidän yksityisyyttään kunnioiteta toivotulla tavalla ja että heidän mahdollisuutensa vaikuttaa omaan hoitoon ovat pienentyneet (Sviden ym. 2002, Kivelä 2002).

Ikääntyneiden palveluasuminen muodostaa myös tarkoituksensa mukaisia positiivisia kokemuksia asukkailleen. Positiivisia kokemuksia ovat esimerkiksi turvallisuuden lisääntyminen ja omaan elämään liittyvien erilaisten järjestelyiden helpottuminen. Toisin sanoen arjen asiat ovat helpommin hoidettavissa (Armer 1993, Sviden ym. 2002, Leven & Jonsson 2002). Toisaalta Suomessa vanhusten palveluasumiskokemuksia turvallisuuden näkökulmasta tutkinut Kivelä (2002) toteaa, että palvelutalossa asuvat kokevat etteivät aina saa apua silloin, kun he sitä tarvitsevat.

Ikääntyneen muuttaessa palvelutaloon hänen käsityksensä itsestä voi muuttua. Meadin (1983) mukaan ihminen käsitys itsestä syntyy vuorovaikutuksessa ympäröivän maailman kanssa. Yksilön sosiokulttuurinen tausta, omat kokemukset ja henkilökohtainen tieto luovat pohjan, jonka kautta yksilö ympäristöään tulkitsee. Samalla yksilö ratkaisee omaa suhdettaan

ympäristöönsä muodostaen käsitystä omista vaihtoehtoistaan toimia siinä. Mattingly (1991) esittää kokemuksen rakentuvan narratiivisesti, jolloin aikaisemmillä kokemuksilla ja tulevaisuuden odotuksilla on merkitystä nykyhetken kokemisen kanssa. Uuteen ympäristöön sopeutumisen kannalta tärkeää muuttotilanteessa tai sitä ennen osoitettua kiinnostusta palvelutaloon muuttavan ikääntyneen yksilöllistä tarinaa kohtaan ei näyttäisi olevan tarpeeksi (Kaikkonen 2004). Tässä tutkimuksessa kiinnostuksen kohteena ovat ikääntyneen käsitykset ja kokemukset itsestä toimijana ennen palvelutaloon muuttoa. Tämä tieto auttaa osaltaan ymmärtämään palvelutaloon jo muuttaneen ikääntyneen kokemaa muutosta elämässään.

Huomion arvoista on myös, että palvelutaloasumiskokemusten karttuessa tapahtuu niissä selvä muutos myönteisempään suuntaan. Kokemusten kysymisajankohdalla näyttäisi siis olevan vaikutusta saatuihin vastauksiin. Ihmisen tavat ja rutiinit kehittyvät hiljalleen ja ovat yhteydessä ympäristöön. Tapoja ja rutiineja ei voi sellaisenaan siirtää paikasta toiseen ilman, että ne muuttuisivat (Cruz 2007). Sviden kumppaneineen (2002) ehdottaakin, että kokemusta tuettuun asumiseen muuttamisesta tulisi tarkastella prosessina. Prosessi on luonteeltaan dynaaminen ja systeeminen, jossa yksilön kokemukset ja käsitykset muuttuvat sen edetessä. Toisin sanoen muutos on jatkuvaa ja kaikki tekijät vaikuttavat toisiinsa (Kielhofner 2002). Tutkimuksessani tarkastelu ulotetaan palvelutaloon muuttamisprosessissa jo aikaan ennen muuttoa. Tässä aika ennen varsinaista muuttoa liitetään siis vahvasti osaksi koko muuttoprosessia.

Palvelutalojen palvelun suunnittelutarpeita

Mahdollisuus tekemiselle ja osallistumiselle toimintaan ei Kielhofnerin (2003) mukaan ole riippuvainen vain ympäristötekijöistä ja ihmisen taidoista vaan yhtä paljon ihmisen toimintaan liittämästä sisäisestä kokemuksesta. Yksilölliset merkitykset ympäristöille syntyvät elämämme aikana. Myös yksilöllinen tapamme toimia uusissa ympäristöissä on oman elämänhistoriamme tulosta. Yksilölliset tapamme voivat olla esimerkiksi joihinkin tilanteisiin liittyviä omia rituaalejamme, ehdollistuneita reagoiteja tai rutiineja, joita tekemiseemme liittyy (Clark ym. 2007). Tulkintamme ympäristöstä on siis aina yksilöllinen. (Nelson 2003, Pikkarainen 2007)

Muutto palvelutaloon on ikääntyneelle aina muutos hänen ympäristössään, toiminnassaan ja hänessä itsessään (Kielhofner 2002). Sopeutuminen uuteen ympäristöön ja siellä tapahtuvaan toimintaan asettaa uusia haasteita muuttaneelle vanhukselle. Toiminnan ja ympäristön vastatessa vanhuksen odotuksia on sopeutuminen muutokseen helpompaa kuin tilanteessa, jossa toiminta ja ympäristö eivät kohtaa uuden asukkaan odotuksia. Iloa Eloon -projektissa huomattiin, on vanhuksen onnistuneen sopeutumisen, elämän laadun ja toimintakyvyn kannalta tärkeää, että hänellä on aito mahdollisuus tulla kuulluksi omien odotustensa ja tarpeidensa suhteen. Nämä huomiot ovat projektissa nousseita kokemuksia ja osoittavat osaltaan tutkimustarpeen olevan olemassa (Karhinen 2007).

Ikääntyneen palvelutaloon muuttavan ihmisen toiminnan muutosta ei ole tutkittu yksilöllisen merkityksellisen toiminnan mahdollisuuden jatkumisen näkökulmasta. Tutkiminen on merkittävää, koska tiedetään ikääntyneen tahdonvastaisten elinympäristön muutoksen pahimmillaan käynnistävän psykofyysisen prosessin, joka voi johtaa kuolemaan (Rowles ja Chaudhury 2005). Jyväskylän vanhuspoliittisessa strategian (2002) mukaan ihmisen sosiaaliset verkostot kytkeytyvät usein tiiviisti asuin- ja elinympäristöön, jolloin tutussa ympäristössä asuminen on ikääntyvän ihmisen voimavara. Uuteen ympäristöön muuttaminen ja sinne sopeutuminen on pitkäaikainen prosessi, mikä voi alentaa yksilön toimintakykyä tilapäisesti (Voutilainen ym. 2005). Vanhuspoliittisessa strategiassa todetaan myös, että asteittain palvelujen piiriin siirtyminen parantaa vanhuksen sopeutumista uuteen ympäristöön ja sen toimintakulttuuriin. Asteittaisella siirtymisellä tarkoitetaan esimerkiksi päiväkeskuksessa asioinnin kautta palveluasumiseen muuttamisesta (Jyväskylän vanhuspoliittinen strategia 2002).

Paikallisten toimijoiden keskinäinen yhteistyö ja tietojen vaihto auttavat ikääntyvän ihmisen sopeutumista uuteen tilanteeseen. Paikallisten toimijoiden keskinäinen yhteistyö ja tietojen vaihto ei näyttäisi kuitenkaan riittävän ikääntyneen ihmisen palvelutaloon sopeutumisen takeeksi (Karhinen 2007). Jyväskylän vanhuspoliittisessa strategiassa todetaan lisäksi, että henkilöstön sekä omaishoitajien kuntouttava työote pyrkii laajasti edistämään ikääntyvän ihmisen toimintakyvyn kaikkien osa-alueiden käyttämistä; fyysistä, psyykkistä, sosiaalista sekä hengellistä ulottuvuutta tukien (Jyväskylän vanhuspoliittinen strategia 2002). Pystyäkseen kuvatuunlaiseen toimintaan ja varmistaakseen palvelutaloon muuttavan vanhuksen identiteetin jatkuvuuden uudessa elinympäristössä henkilöstö tarvitsee tarkempaa

tietoa hänen yksilöllisistä tavoistaan, tottumuksistaan ja merkityksellisiksi kokemasta toiminnastaan (Kielhofner 2002, Nelson 2003, Rowles ja Chaudhury 2005).

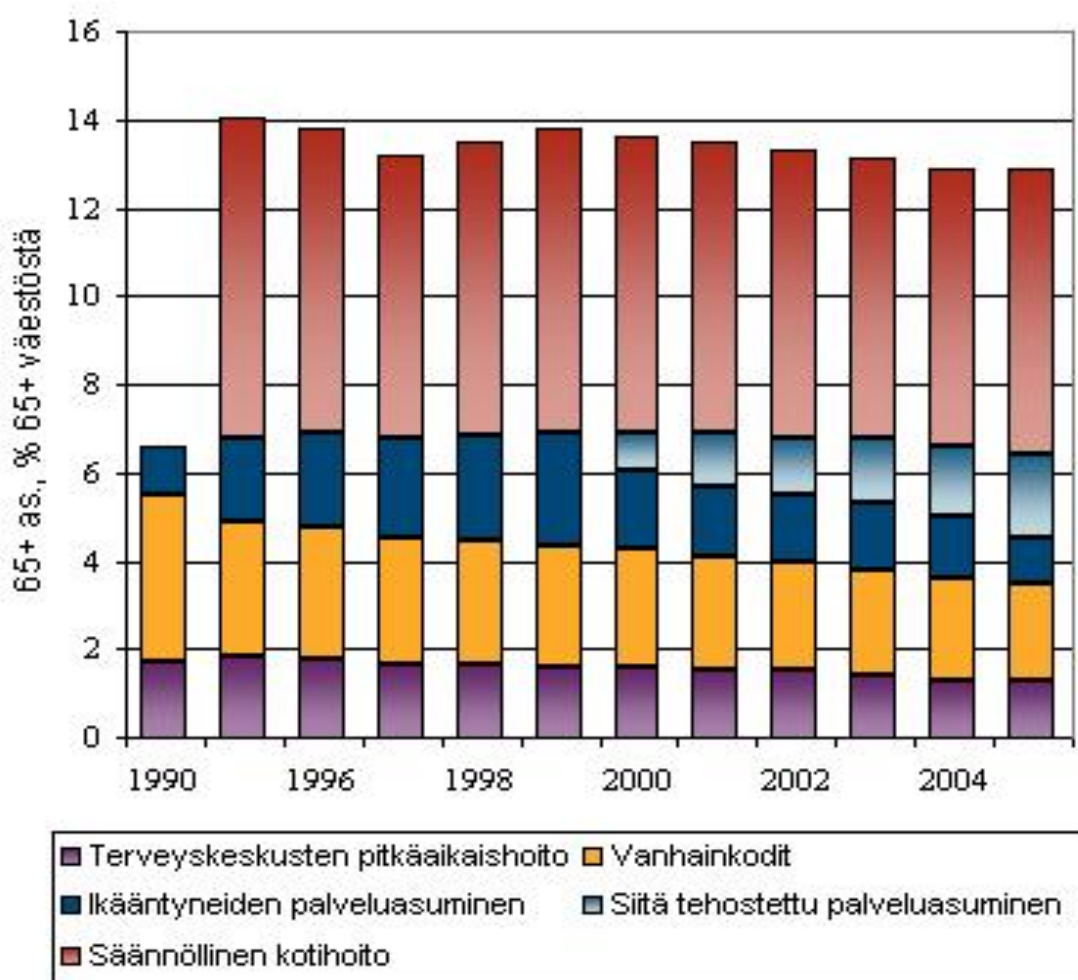
Tehostettu palveluasuminen palvelujärjestelmässä

Vanhusten palveluasuminen kuuluu ns. välimuotoisiin palveluihin, joilla tarkoitetaan erilaisia koti- ja laitoshoidon välimaastoon syntyneitä palveluita. Asumispalveluita ovat niin sanottu eriytymätön ja tehostettu eli ympärivuorokautinen palveluasuminen. Eriytymättömillä asumispalveluilla viitataan esimerkiksi kotipalveluun tai senioritalo toimintaan, joissa ei ole ympärivuorokautista palvelua tarjolla. Eriytymättömistä asumispalveluista käytetään myös nimitystä tavalliset asumispalvelut. Kunnan palveluasumisen järjestämisvelvollisuus on kirjattu sosiaalihuoltolakiin (Finlex 2007). Laki ei määrittele palveluasumisen sisältöä tarkasti, joten määritelmät eriävät eri kunnissa ja tarjolla on hyvin monen tasoista palvelua. Tavallisessa palveluasumisessa asukas saa itsenäisen asumisen mahdollistamiseksi tarvitsemaansa tukea, apua ja palveluja. Yksilöllisen avun tarve määritellään hoito- ja palvelusuunnitelmassa. Tehostetussa palveluasumisessa asukas saa tarvitsemaansa hoivaa, apua ja palveluja ympärivuorokauden ja toiminta sisältää yövalvonnan tai ainakin tehokkaan varallaolojärjestelmän (Paasivaara ym. 2002). Tässä tutkimuksessa palvelutalolla tarkoitetaan Jyväskylän kaupungin järjestämää tehostettua palveluasumista. Toiminta voi olla Jyväskylän kaupungin, yksityisen tai yhdistyksen tuottamaa tehostettua palveluasumista.

Vanhainkodeissa ja vanhusten tehostetun palveluasumisen yksiköissä oli vuoden 2007 lopun asiakaslaskennan mukaan yhteensä noin 40 000 asiakasta, joiden keski-ikä oli 83,1 vuotta (Stakes 2008). Tehostetun palveluasumisen asiakkaiden määrä oli ensimmäistä kertaa suurempi kuin vanhainkotien asiakasmäärä. 8,2 prosenttia 75 vuotta täyttäneestä väestöstä oli kyseisten palvelujen asiakkaina 31.12.2007. Osuus vaihtelee suuresti. Keski-Pohjanmaalla iäkkäistä 8,9 prosenttia ja Pirkanmaalla 2,0 prosenttia oli vanhainkotien tai tehostetun palveluasumisen asiakkaina. Vuonna 2007 vanhainkodeissa ja tehostetun palveluasumisen yksiköissä tuotettiin yhteenlaskettuna 14,4 miljoonaa hoitopäivää (Stakes 2008).

Kuvio 1 esittää ikääntyneiden palveluissa 1990-luvulla alkanutta rakennemuutosta. Vuosikymmenen alussa aloitettiin palveluasumisen kehittäminen, jotta laitoshoidossa olevien

vanhuksien määrää saataisiin pienennettyä. Yhteensä laitos- ja asumispalveluissa oli vuoden 2005 lopussa 6,4 prosenttia 65 vuotta täyttäneistä. Tuosta määrästä tehostetun palveluasumisen osuus on kasvanut koko 2000-luvun ollen tällä hetkellä noin kolmanneksen. Kasvu tulee jatkumaan myös tulevaisuudessa, koska se on suhteessa yhteiskunnan ikärakenteen muutokseen. Vuonna 2007 tehostettuun palveluasumiseen muuttaneiden ikääntyneiden määrä oli 10 % suurempi kuin vuonna 2006. Tehostettuun palveluasumiseen muuttavien ikääntyneiden määrän lisääntyessä myös tarve palveluasumiseen muuttamisen monipuoliseen tutkimiseen lisääntyy. Tutkiminen on tärkeää, jotta ymmärryksemme ilmiötä kohtaan kasvaisi ja pystyisimme tarjoamaan entistä paremmin suunniteltuja palveluita (Stakes 2007, Stakes 2008).

Kuvio 1. Ikääntyneiden laitos- ja asumispalveluiden rakennemuutos 1990-2005 (Stakes 2007)

TUTKIMUKSEN TARKOITUS

Tämän tutkimuksen kohteena ovat Jyväskylän tehostettuun palveluasumiseen jonottavien yli 65-vuotiaiden ihmisten käsitykset itselleen merkityksellisestä toiminnasta. Tutkimuksessa kuvataan tehostettuun palveluasumiseen jonottavien, vielä kotonaan asuvien ikääntyneiden toimintaa. Mitä on ikääntyneen henkilön merkityksellinen toiminta kotona? Lisäksi tutkimuksessa selvitetään palvelutaloon muuttoa odottavien ikääntyneiden odotuksia siitä, miten heidän merkityksellinen toimintansa tulee muuttumaan palvelutaloon muuton myötä. Millaisia muutoksia palvelutaloon jonottavien yli 65-vuotiaat odottavat palvelutalossa asumisen tuovan heidän elämäänsä?

TUTKIMUSMENETELMÄ

Tutkimusmenetelmä on laadullinen. Haastattelemalla hankittu aineisto on analysoitu induktiivista sisällönanalyysimenetelmää käyttäen. Tutkimuksen tarkoituksena on paljastaa aihealueeseen liittyviä odottamattomia seikkoja. Sen vuoksi lähtökohtana ei ole teorian tai hypoteesin testaaminen vaan aineiston monitahoinen ja yksityiskohtainen tarkastelu. Tähän induktiivinen sisällönanalyysi antaa hyvät mahdollisuudet. Induktiivisessa sisällönanalyysissä sitä, mikä on tärkeää, ei määrää tutkija vaan aineisto (Hirsjärvi ym. 2004).

Laadullisessa tutkimuksessa otanta on yleensä harkinnanvarainen. Tutkimuksen uskottavuutta arvioitaessa tutkittavien yksiköiden määrä ei välttämättä ole niin ratkaisevaa kuin aineiston tulkinnan syvyys. Aineiston ollessa määrällisesti pieni sen laadun merkitys kasvaa. Aineiston koolla on silti myös merkitystä, aineiston tulisi olla kattava suhteessa siihen, millaista analyysia ja tulkintaa siitä aiotaan tehdä (Tuomi ja Sarajärvi 2002). Aineisto pyritään valitsemaan tarkoituksenmukaisesti ja teoreettisesti perustellen (Hirsjärvi ym. 2004).

Laadulliselle analyysille on tyypillistä induktiivinen päättely, jossa pyritään tekemään yleistyksiä ja päätelmiä aineistosta nousevien seikkojen perusteella. Aineistoa pyritään tarkastelemaan monitahoisesti ja yksityiskohtaisesti nostoen siitä esiin merkityksellisiä teemoja. Tilastolliseen yleistämiseen ei pyritä (Tuomi ja Sarajärvi 2002). Yksi laadullisen ja määrällisen tutkimuksen ero on se, että määrällisessä tutkimuksessa tutkimusongelmat muotoillaan tarkasti etukäteen, kun taas laadullisessa tutkimuksessa tutkimustehtävä voi muuttua tutkimuksen aikana. Laadullisessakaan tutkimuksessa ei muutoksia tutkimustehtäviin voi tehdä enää analyysivaiheessa (mm. Tuomi ja Sarajärvi 2002, Eskola ja Suoranta 2003).

Jyrinki on vuonna 1977 todennut Rileyn esittäneen yleistyksen, jonka mukaan tutkittaessa selvää orientoivaa käyttäytymistä eli erilaisia aikomuksia käyttäytyä jollain tavalla, on kysymiseen perustuva aineistonkeruumenetelmä sovelia (Jyrinki 1977). Tässä tutkimuksessa selvitetään palvelutaloon muuttavien vanhusten toiminnalleen antamia merkityksiä ja tulevaisuuden toimintaansa kohtaan liittämäänsä muutosodotuksia. Odotukset omaa toimintaa kohtaan voidaan tässä yhteydessä rinnastaa aikomuksiksi käyttäytyä jollain tavalla, joten kysymyksiin perustuva teemahaastattelu on perusteltu valinta tiedonkeruumenetelmäksi (Tuomi ja Sarajärvi 2002).

Yhteisen ymmärryksen rakentuminen haastateltavan ja haastattelijan välillä vaatii haastattelijan huomion kiinnittämistä käytettäviin ilmaisumuotoihin. Myös haastattelun ajankohdan, keston ja paikan valinnassa tulee ottaa huomioon haastateltavan resurssit (Lumme-Sandt 2006). Tässä tutkimuksessa tiedonantajat ovat ihmisiä, joilla saattaa olla kognitiivisten taitojen alueella tapahtuneita toimintakyvyn muutoksia. Tällaisia toimintakyvyn vaikuttavia muutoksia voivat olla esimerkiksi alentunut näkökyky tai kirjallisten tai kerrottujen ohjeiden ymmärtämisen vaikeus. Haastattelut pyrin ajoittamaan haastateltavalle sopivaan ajankohtaan ja keston aion rajoittaa yhteen tuntiin. Kielenä pyrin käyttämään mahdollisimman konkreettista arkikieltä välttäen ammatillisten ja teoreettisten ilmaisujen käyttöä.

Haastattelu tiedonkeruumenetelmänä antaa tutkijalle mahdollisuuden joustavuuteen. Tuomi ja Sarajärvi toteavat (2002), että haastattelijalla on mahdollisuus toistaa kysymys, oikaista väärinkäsityksiä, selventää ilmausten sanamuotoja ja käydä keskustelua tiedonantajan kanssa. Kuvatunlainen joustavuus aiheuttaa joitakin ongelmia tutkimuksen luotettavuuden

näkökulmasta. Tutkimuksen luotettavuuteen liittyviin seikkoihin palataan luotettavuus kappaleessa (Tuomi ja Sarajärvi 2002, Kvale S. 1996).

Haastattelut tehtiin suunnitelman mukaisesti tiedonantajien kotona eli siinä ympäristössä, jossa he haastattelu hetkellä asuivat. Koti on perusteltu haastattelupaikka, koska se kuvastaa asukkaansa mielenkiintoja, kokemuksia ja odotuksia.

TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Aineiston kerääminen ja kuvaus

Tässä tutkimuksessa aineisto kerättiin haastattelemalla. Tarvittavien haastateltavien määrää arvioitiin pilottihaastattelun jälkeen. Arvioinnissa haastattelun tuloksia suhteutettiin tutkimuskysymyksiin, jonka jälkeen tutkimuskysymyksiä tarkennettiin ja haastatteluja jatkettiin sopivaksi arvioidulla määrällä. Litteroitu haastatteluaineisto analysoitiin induktiivisella sisällön analyysillä. Lopuksi tein analyysin tuloksista johtopäätöksiä.

Tutkimuksen aineistoa varten tehdyt haastattelut tein henkilökohtaisina haastatteluina touko- ja kesäkuussa 2008. Haastateltavien esivalinta suoritettiin yhteistyössä Jyväskylän kaupungin SAS-ryhmän kanssa. SAS-ryhmän nimi tulee sanoista selvitä, arvioi ja sijoita. Ryhmän tehtävänä on selvitys- ja arviointityön perusteella sijoittaa palvelutalopaikkaa tarvitsevat ikääntyneet Jyväskylän palvelukoteihin. Aineiston keräämiseksi on käytetty harkinnanvaraista otantaa erikseen määritellyin kriteerein. Esivalinnan kriteereitä oli yhteensä neljä. Tiedonantajan tuli olla iältään yli 65-vuotias. Toisena kriteerinä oli, että hänen oli jonotettava pääsyä Jyväskylän kaupungin järjestämään tehostettuun palveluasumiseen. Kolmanneksi tiedonantajan tuli olla sellainen henkilö, joka pystyy kommunikoimaan puhuen. Neljäntenä kriteerinä oli, ettei tiedonantajalla saisi olla vaikeita muistihäiriöitä. Sukupuolella ei ollut merkitystä valinnassa.

Haastateltaviin oli ensin yhteydessä yhteyshenkilö joko puhelimitse tai henkilökohtaisesti tapaamalla. Yhteyshenkilö toimitti tiedonantajille ennakkokirjeen, jossa oli tiedot tutkimuksen tarkoituksesta, menettelytavoista ja sitoumuksista (Liite 2). Tämän jälkeen otin tiedonantajiin yhteyttä puhelimella ja sovin haastatteluajankohdan.

Haastatteluja oli yhteensä viisi, joissa haastateltiin yhteensä kuutta tiedonantajaa. Kaikki haastattelut tehtiin tiedonantajien asunnoissa. Haastatelluista kaksi oli miestä ja neljä naista. Kaikki haastateltavat asuivat kerrostaloissa eri puolilla Jyväskylän kaupunkialuetta. Haastateltavat olivat 84-91-vuoden ikäisiä. Kaksi haastatelluista oli naimisissa keskenään ja yhdellä haastateltavalla oli parisuhde, vaikka asuikin yksin. Kolme haastateltavista oli yksin eläviä leskiä. Haastatteluiden pituudet vaihtelivat yhdestä tunnista noin kahteen tuntiin.

Haastattelutilanteessa ennen haastattelun alkua kävin vielä ennakkokirjeessä olleet asiat läpi tiedonantajan kanssa. Yhtä lukuun ottamatta jokainen haastateltava allekirjoitti kirjallisen suostumuksen haastatteluun. Yksi haastateltava piti allekirjoittamista turhana ja sanoi suostumuksensa nauhoitukseen.

Nauhoitin haastattelut tietokoneen kovalevylle ulkoista mikrofonia käyttäen. Aineiston käsittely oli sujuvaa, koska se oli digitaalisessa muodossa. Äänityksen jälkeen tein haastatteluista varmuuskopiot tallentamalla ne cd-levylle. Haastatteluissa käytin apuna etukäteen laatimaani mindmap – kaaviota. Kaavioon olin tutkimuskysymyksiin pohjaten avannut aihealuetta avoimia otsikoita käyttäen (Liite 4).

Aineisto muodostuu tietokoneen kovalevylle nauhoitettujen haastatteluiden litteroidusta tekstistä. Haastatteluaineiston litteroin kesä – heinäkuussa 2008. Litteroinnin tein sanatarkasti, mutta tekstiin en merkannut taukojen pituuksia enkä äänenpainoja tai intonaatioita. Litteroin tekstin word – ohjelmalla käyttäen 10p Times New Roman fonttia ja rivivälinä oli 1. Näillä asetuksilla litteroitua tekstiä syntyi yhteensä 62 sivua.

Tulosten analyysi

Tutkimuksessa tutkitaan haastatteleamalla tiedonantajien käsitystä omasta merkityksellisestä toiminnasta. Ikääntyneiden merkityksellistä toimintaa koskevista käsityksistä saadaan tietoa antamalla heidän puhua omasta merkityksellisestä toiminnastaan. Induktiivisen sisällön analyysin avulla on mahdollisuus saada ikääntyneiden oma ääni kuuluviin (Tuomi & Sajajärvi 2004).

Taulukko 1. Esimerkki luokituksen muodostamisesta

<i>ALKUPERÄISILMAUKSET</i>	<i>PELKISTETTY ILMAUS</i>	<i>ALALUOKKA</i>	<i>PÄÄLUOKKA</i>
<i>” juu, kyllä mää aika paljon istun ja kattelen (ikkunasta)mitä tapahtuu syödessä ja silleen”</i>	Parveke ja ikkuna ovat linkkejä maailmaan	Asunnon sijainti osallisuuden kokemuksen mahdollistajana	Yhteys ulkomaailmaan osana merkityksellistä toimintaa
<i>”kyllähän sitä voisi enemmän ulkonakin käydä mutta ei sitä yksin tule”</i>	Yksin oleminen on esteenä ulkoilulle	Yksin oleminen osana toimintaa	Yhteys ihmisiin osana merkityksellistä toimintaa
<i>”on voinut tehdä monenlaista hehehehh, nyt ku mulla oli ikkunan pesijä niin mä ite otin vielä verhot pois ja olis meillä talossakin alakerrassa iso konekin mutta .. mää pistin ne (verhot) vielä takasikin vaikk ei olis tarvinnu”</i>	Ylpeyttä omaan tavalliseen arkeen liittyvien asioiden tekemisestä	Oman pystyvyyden tunteen säilyminen	Arjen tavat ja rutiinit osana merkityksellistä toimintaa

Analyysin eteneminen

Analyysin päämääränä oli ensin muodostaa teoria tiedonantajien käsityksistä koskien merkityksellistä toimintaa. Toisessa vaiheessa analyysiä aineistosta on poimittu palvelutaloon muuttamiseen liittyviä muutosodotuksia suhteessa luotuun teoriaan. Toisin sanoen hakemalla vastausta ensimmäiseen tutkimuskysymykseen muodostettiin teoria, jonka avulla sitten haettiin vastausta toiseen tutkimuskysymykseen.

Aineiston keräämisen jälkeen litteroidut haastattelut luettiin kahteen kertaan läpi alkuperäiset tutkimuskysymykset mielessä pitäen. Aineistosta etsittiin haastateltujen kuvauksia ja kertomuksia heille tärkeästä ja vähemmän tärkeästä toiminnasta liittyen nykyiseen ja tulevaan elämään. Aineistosta nousi joitakin merkitysryhmiä (alaluokkia) selkeästi esiin. Tällaisia merkitysryhmiä ovat omaan turvallisuuteen ja läheisten huoleen liittyvät puheet, yhteisöön ja yhteiskuntaan osallistumisen tarpeeseen ja omaan aktiivisuuteen (sisältäen tavat ja tottumukset) liittyvät puheet. Lisäksi omina merkitysryhminä erottautuivat itselle tärkeään sosiaaliseen toimintaan ja sen jatkumiseen liittyvät puheet ja ympäristön esteettisyyden ja käytännöllisyyden tärkeyteen liittyvät puheet. Lisäksi kuolemaan valmistautumiseen liittyvää puhetta oli haastatteluissa. Puheet sisälsivät pelkojen ja mahdollisuuksien näkökulmia, liittyen nykyhetkeen ja tulevaan palvelutaloon muuttoon. Yksittäisiä tarinoita on käsitelty analyysissä esimerkkeinä, samalla kuitenkin samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia huomioiden.

Aineisto järjesteltiin siten, että ensin on ryhmitelty litteroidusta haastatteluaineistosta tiedonantajien alkuperäisilmaisuja muodostaen niistä pelkistettyjä ilmauksia. Aineistoa on siis tiivistetty etsimällä siitä samankaltaisuuksia. Pelkistetyistä ilmauksista on päättelemällä rakennettu alaluokkia ja siitä edelleen aikaisemmin mainittuja pääluokkia. Luokkien muodostuttua on aloitettu niiden uudelleen tarkastelun suhteessa ensimmäiseen tutkimuskysymykseen. Tässä vaiheessa osa aineistosta rajautui tutkimuksen ulkopuolelle ja osa alaluokista ja pelkistetyistä ilmauksista päätyivät uuteen pääluokkaan. Luokkien nimet myös täsmentyivät prosessin tässä vaiheessa.

TUTKIMUKSEN TULOKSET

Tutkimuksessa etsitään vastausta kysymykseen, millaisia merkityksiä ja tarkoituksia kohderyhmään kuuluvat kokevat arkipäivän toiminnassaan? Tutkimuksen aineisto on rajattu tutkimustehtävän ohjaamana menetelmäosiossa kuvatulla tavalla luokkiin. Pääluokkia muodostui yhteensä viisi. Pääluokat ovat *yhteys ulkomaailmaan osana merkityksellistä toimintaa, yhteys ihmisiin osana merkityksellistä toimintaa, arjen tavat ja rutiinit osana merkityksellistä toimintaa, tekniikka osana merkityksellistä toimintaa* ja *viihde ja viihtyminen osana merkityksellistä toimintaa*.

Taulukko 2. Analyysin tuloksena syntyneet merkitysluokat ja niihin liitetyt muutosodotukset

PÄÄLUOKAT	ALALUOKAT	MUUTOSODOTUKSET
Yhteys ulkomaailmaan osana merkityksellistä toimintaa	<ul style="list-style-type: none"> - Asunnon sijainti osallisuuden kokemuksen mahdollistajana - Lähiympäristön esteettisyyden tärkeys osallisuuden kokemisessa 	<ul style="list-style-type: none"> - Rauhallisempi ja turvallisempi lähiympäristö - Asunnon huono sijainti palvelutalossa - Pitkät etäisyydet itselle tärkeisiin paikkoihin - Hoito- ja päiväkeskuspalvelut lähellä
Yhteys ihmisiin osana merkityksellistä toimintaa	<ul style="list-style-type: none"> - Yhteys toisiin ihmisiin kokemuksena elämään osallistumisesta ja osallisuudesta - Merkityksellinen toiminta tapahtuu itse valitussa seurassa - Yhteydet omaisiin - Yksin oleminen osana toimintaa 	<ul style="list-style-type: none"> - Pelko ulkopuolisiin tapahtumiin osallistumisen vähenemisestä - Palvelutalossa toivotaan asuvan entuudestaan tuttuja ihmisiä - Yhteydet omaisiin ja läheisiin tulevat vähenemään - Yksin oleminen lisääntyy

Arjen tavat ja rutiinit osana merkityksellistä toimintaa	- Oman pystyvyyden tunteen säilyttäminen - Toiminnan ennakoitavuus	- Odotetaan saavan apua silloin kun tarvitsee - Parempi omatoimisuus turvallisuuden kokemuksen lisääntymisen myötä - Omista tavoista luopumista
Tekniikka osana merkityksellistä toimintaa	- Uusi tekniikka toiminnan esteenä - Tuttu tekniikka toiminnan mahdollistajana	- Parempi selviytyminen teknistyvässä maailmassa
Viihde ja viihtyminen osana merkityksellistä toimintaa	- Viihteen osuus ajankulumisen kokemukseen	- Enemmän mahdollisuuksia viihteestä ja kulttuurista nauttimiseen

Tutkimuksessani olen vaihtanut tutkimuskysymyksessä esiintyneen sanan koti sanaksi asunto, koska osa tiedonantajista ei määritellyt asuntoaan kodiksi. Oman asumistilan määritelmällä ei tässä tutkimuksessa näyttänyt olevan yhteyttä kuvailtuun merkitykselliseen toimintaan tai odotuksiin palveluasumisen suhteen.

Yhteys ulkomaailmaan osana merkityksellistä toimintaa

Tämä pääluokka on jaettu kahteen alaluokkaan. Alaluokat ovat *asunnon sijainti osallisuuden kokemuksen mahdollistajana* ja *lähiympäristön esteettisyyden tärkeys osallisuuden kokemisessa*.

Asunnon sijainti osallisuuden kokemuksen mahdollistajana

Asunnon sijainti yhdistyi merkitykselliseen toimintaa kaikkien haastateltujen mielessä. Asunnon sijainnissa tärkeänä asiana koettiin ympäristön rauhallisuus. Ympäristön

rauhallisuudella tarkoitettiin esimerkiksi kerrostalossa vähäistä järjestyshäiriöiden ja kovaäänisen metelin määrää.

”Se ei likainen peli onnistu tässä talossa, siinä mielessä tää on niitä parhaita taloja.”

Aineistossa usein esiin tullut turvattomuuden tunne ja turvallisuuden kaipuu liittyivät myös asunnon sijaintiin. Esimerkiksi nähdyt tai kuullut järjestyshäiriöt lisäävät pelon ja turvattomuuden tunteita oman asunnon lähiympäristöä pohdittaessa. Pelko siitä, että itselle tapahtuisi jotain pahaa, koetaan esteeksi ulos lähtemiselle.

”ei, minä en uskolla lähtee sinne (ulos)”

Palvelutalossa asumisen odotetaan olevan rauhallisempaa. Myös palvelutalon lähiympäristön ajatellaan tarjoavan turvallisemmalta tuntuvan ympäristön liikkumiselle.

Oman asunnon mahdollinen huono sijainti palvelutalossa mietityttää etukäteen. Tuleva asukas on valmis pitämään puoliaan saadakseen itselleen hyväksi kokemansa asunnon.

” vaikka kyllä tässä tietysti ku tää on päätyhuoneisto niin tässä näkee vähän muutakin maailmaa, siinä mielessä voi olla et siellä (palvelutalossa) joutuu johonkin keskelle mut sen näkee sitten ja eihän vieläkkään pakko mennä ole jos ei halua”

Palveluiden läheisyys koettiin tärkeäksi asiaksi omaa asuinpaikkaa mietittäessä. Toiselle merkittävä palvelu saattoi olla päiväkeskus, toiselle kauppa tai teatteri. Yhdelle oli hyvin tärkeää päästä puistoon istumaan, pohdiskelemaan ja nauttimaan patsaan kauneudesta. Toisin sanoen asunnon toivottiin olevan keskeisellä paikalla palveluihin nähden ja lisäksi sen toivottiin oleva yläkerroksissa katunäköalalla. Asunnosta lähdetään ulkopuolelle jos itselle tärkeisiin paikkoihin on lyhyet etäisyydet. Vastaavasti hankala sijainti ja pitkät etäisyydet koettiin olevan esteenä itselle merkittävien ihmisten tapaamiselle tai muulle tärkeälle toiminnalle.

”mää menen sokokselle niin siellähän niitä istuu kavereita”

”sitten käyn joskus kaupungilla, ku matkaki o noin lyhyt”

Palvelutaloon muuton odotetaan vaikuttavan omiin osallistumismahdollisuuksiin vaihtelevasti. Hyvänä asiana pidetään sitä, että monet palvelut, kuten hoito- ja päiväkeskuspalvelut ovat lähellä. Toisaalta oltiin huolestuneita siitä, että elämänpiiri kapenee kun ei enää pääse itselle tärkeisiin paikkoihin.

Lähiympäristön esteettisyyden tärkeys osallisuuden kokemisessa

Asunnon sijainnilla talossa oli myös merkitystä. Näkymällä parvekkeelta tai ikkunasta saattoi olla suuri merkitys osallisuuden kokemuksessa. Parvekkeelle mennään katselemaan ihmisiä ja pihan muuta elämää. Lisäksi saadaan myös kokemus ulkoilemisesta. Parveketta ja ikkunaa kuvattiin tärkeäksi linkiksi muuhun maailmaan.

”On se kiva kun tuossa on tuo parvekeki, pääsee vähän ulkoilemaan.”

” juu, kyllä mä aika paljon istun ja kattelen (ikkunasta)mitä tapahtuu syödessä ja silleen”

Lähiympäristön siisteys ja kauneus koettiin tärkeiksi asioiksi. Epäsiisti lähiympäristö, esimerkiksi hoitamattomat piha-alueet, saattoi olla merkittävä asia kun haastateltavat arvioivat Jyväskylältä tuntemiaan palvelutaloja. Epäsiistit ympäristöt saattoivat herättää jopa vihan tunteita ja ymmärtämättömyyden tilan omaan mieleen. Kaunis ympäristö koettiin tärkeäksi tekijäksi asumisen ja elämisen kokonaiskokemuksessa. Yksi haastateltava kuvasi ympäristön merkitystä sanoen, että: ” kauniissa ympäristössä on mukavampi elellä ja olla.”

”olhan tässäkin keittiö mutta se oli nii yltäpäältä uunikin oli niin ja se ympäristö oli niin se kasvoi sellaista heinää mitä ei yhtää hoidettu... se ulkoympäristökin oli niin sellainen.. mä oon näin kauniiseen ympäristöön tottunu, kauniiseen puistoihin lehtipuineen”

Ympäristön esteettisyyteen liittyvät seikat vaikuttivat osallisuuden kokemiseen. Kauniiksi koetussa ympäristössä oltiin innokkaampia lähtemään ulkoilemaan ja erityisesti puistomaiset

alueet ja kulttuurisesti tärkeäksi koetut kohteet houkuttelevat luokseen. Näihin kohteisiin haluttaisiin mennä istuskelemaan, pohdiskelemaan ja nauttimaan elämästä yksin tai yhdessä.

Yhteys ihmisiin osana merkityksellistä toimintaa

Haastateltavien halu olla yhteydessä toisiin ihmisiin tuli aineistossa esiin usein sekä määrällisenä, että laadullisena tarpeena. Alaluokkia muodostui yhteensä neljä. Ne ovat *yhteys toisiin ihmisiin kokemuksena elämään osallistumisesta ja osallisuudesta, merkityksellinen toiminta tapahtuu itse valitussa seurassa, yhteydet omaisiin ja yksin oleminen osana toimintaa.*

Yhteys toisiin ihmisiin kokemuksena elämään osallistumisesta ja osallisuudesta

Toisten ihmisten tapaamista tai yksin istuskelua puistossa patsasta ihailien kuvattiin osallisuuden kokemisen kautta. Taloyhtiön pihalla olevassa keinussa kokoontuvaan kiikkuparlamenttiin osallistuminen oli tärkeää. Keskeisellä paikalla olevan perinteisen keinun luokse kokoonnutaan säännöllisesti ”parantamaan maailmaa” toisten suunnilleen saman ikäisten kanssa. Omaksi koetussa ryhmässä tapahtuvan keskustelun lisäksi pystyy keinusta seuraamaan taloyhtiön pihan muutakin elämää.

”no, sinne (kiikkuparlamenttiin) kokoonnutti ja siellä parannettiin maailma”

Osallistuminen asunnon ulkopuolisiin tapahtumiin koetaan usein juhlahetkeksi omassa elämässä. Juhlahetki syntyy kun tekee jotain, josta itse nauttii ja kun saa tehdä sitä toisen tai toisten ihmisten kanssa. Tärkeää hetkessä on myös, että seuran on saanut itse valita.

”teatterissa aina silloin tällöin kun semmoinen näytelmä päiväohjelmia...se on sellanen juhlahetki kun ystävän kanssa mennään”

Palvelutaloon muuton pelätään vähentävän itselle tärkeisiin ulkopuolisiin tapahtumiin osallistumista. Toisaalta ajatellaan, että kyllähän sieltä palvelutalosta varmaan pääsee lähtemään silloin kun on itsellä tarve.

”joo kyllä mun täytyy sanoa että vähän harvemmin (osallistuu rintamamiesten toimintaan ja yhteen kerhoon) varmaan enpä tiä, itku tulee jos ei pääse”

”kyllä se tietysti jonkun verran vaikuttaa, että ettei ihan niin useesti käy (sitten kun asuu palvelutalossa)”

Hengellisiin tapahtumiin osallistutaan mieluusti. Omien uskonnollisten tarpeiden täyttämisen lisäksi tapahtumiin osallistutaan toisten ihmisten tapaamisen takia. Tapahtumissa on hyvin tärkeää nähdä tuttuja ihmisiä ja saada keskustella heidän kanssaan. Tapahtumien kahvihetket koettiin hyvin tärkeiksi.

”ja sittenhän mää tuossa sanankulmalla käyn mutta siinä on joka toinen viikko sellainen sananilta ja siellä juuan kahvia ja silleen... joo mää tykkään semmosista tosiaan paljon”

Merkityksellinen toiminta tapahtuu itse valitussa seurassa

Vapaa-ajan toiminnassa, kuten päiväkahveille tai päiväkeskuksen ryhmätoimintaan osallistumisessa koettiin tärkeäksi oman ikäisten ihmisten tapaaminen. Toisten oman ikäisten ihmisten tapaamisen koettiin tuovan iloa elämään ja esimerkiksi yhteistä päiväkahvihetkeä kuvattiin juhlahetkeksi.

Aineistossa ilmenee ihmisten halu vaikuttaa oman seuran, jossa toimii, valintaan. Oman ikäisten kanssa toimimisen lisäksi tällä tarkoitettiin halua toimia psyykkiseltä- ja kognitiiviseltatoimintakyvyltään samantasoisien ihmisten kanssa. Esimerkiksi jos koettiin, että itsellä ei ole vaikeita muistihäiriöitä, niin samaa toivottiin seuralta.

*”se on hirveintä kun pää menee sitten ja ei voi jutella ... tätä minä oon eniten niinku pe-
lännyt, mää kun niin seuraan aikaani, niin mää en oikein viihdy siinä seurassa kun on
kaikenlaisia ihmisiä”*

Keskustelu oman ikäisten kanssa koettiin tärkeäksi, koska siinä mahdollistuu yhteinen muistelu paremmin kuin nuorempien kanssa keskusteltaessa. Yhteistä muistelua keskusteluilta paljon odotetaankin, ja vähemmän esimerkiksi sairauksista tai vaivoista puhumista. Lisäksi halutaan keskustella ajankohtaisista aiheista ja kulttuurista, kuten politiikasta, elokuvista, tv- ja radio-ohjelmista tai tulevista ja menneistä tapahtumista.

Aineiston mukaan uusiin ihmisiin tutustuminen koetaan toisinaan hyvin vaikeaksi. Tärkeäksi asiaksi nouseekin tällöin tietoisuus siitä, että palvelutalossa, johon on jonottamassa, asuu entuudestaan tuttuja ihmisiä.

”minulla on sitten työkavereitakin kolme siellä jo ennestään on tuttuja”

Yhteydet omaisiin

Omaisten koettiin käyvän harvoin kylässä. Lasten ja lastenlasten kanssa ei ollut paljoa yhteistä ajanviettoa. Yhteinen ajanvietto keskittyi juhliin tai satunnaisiin käynteihin. Omaisen säännöllisempiin käynteihin oli syynä yleensä turvallisuuden varmistaminen. Turvallisuuden tarkistamisen lisäksi käyntien aikana jutellaan, juodaan kahvia ja saadaan tarvittaessa apua esimerkiksi digiboxin asentamisessa. Puhelimen välityksellä yhteyden pitäminen johonkin sukulaiseen oli monen kohdalla päivittäistä. Vähäinen yhteinen ajanvietto koettiin surullisena asiana, jota toisaalta pyrittiin ymmärtämään. Varsinkin omien lasten ja lastenlasten elämä nähtiin niin kiireellisenä, että hyväksyttiin vähäinen yhteyden pito.

”no eipä juuri ei niillä (lapsilla ja lapsenlapsilla) ole aikaa.. tänä päivänä se on jotenkin niin en tiiä onko se ahneutta vai mitenkä se on mutta kyllä mää sen ymmärrän kun sitten on niitä kalliita taloja”

”kyllä he käyvät aina silloin tällöin.. muta ka harvoin kyllä.. on tietysti omia kiireitä.. juhlina ja sillälaililla.. mutta kyllä aina silloin tällöin käyvät sitten”

Omaisista kutsutaan harvemmin itse aktiivisesti kylään. Syyksi tähän mainitaan esimerkiksi kutsumisesta seuraava vaiva kahvin keittämisestä ja leipomisesta.

Haastateltavat ajattelevat muuton palvelutaloon vähentävän entisestään heidän yhteyksiään omaisiin ja läheisiin ihmisiin. Syyksi he arvioivat yhteyden pidon tarpeen vähentyvän muuton myötä. Tarpeen arvellaan vähenevän, koska huolenpidon ja seuran tarve pienenee. Yhteyden pitoa ylläpitänyt turvallisuuden varmistamistehtäväkään ei ole sitten enää sukulaisien hoidettavana.

Yksin olemisen osana toimintaa

Yksin vietetyn ajan määrä vaihteli suuresti aineistossa. Yhteistä kaikille tiedonantajille oli iltojen yksin viettäminen. Poikkeuksen tässä tekee yhdessä asuva pariskunta. Tosin hekin kuvasivat yksin olemisen kokemuksen toisinaan liittyvän iltoihin ja öihin. Varsinkin öisin heidän yksin olemisen kokemus liittyi turvattomuuden ja avuttomuuden tunteeseen.

”mut sitten illalla ei oo tietysti mittään”

Aineistossa kuvattiin yksin olemista yksin jäämiseksi. Yksin jäämisen koettiin passivoivan ja lamaannuttavan omaa motivaatiota ryhtyä tekemään asioita.

”sitä ihminen jotenkin niinku laiskistuu ja ei niinku viitti enää”

”se yksin asuminen kun mä en oo tottunut”

Yksin olemisen koettiin esteenä ulkoilulle. Haastateltavat kertoivat, ettei asunnon ulkopuolelle tule yksin lähdettyä.

”kyllähän sitä voisi enemmän ulkonakin käydä mutta ei sitä yksin tule”

Rauhalliseksi ja miellyttäväksi koetun asunnon sijainnin kuvattiin mahdollistavan yhteisen ulkoilun läheisen ihmisen kanssa. palvelutaloon muuttamisen pelätään vähentävän yhteisiä ulkoiluhetkiä ja siinä mielessä lisäävän yksin olemista.

”voihan se jonkin verran vaikuttaa ihmissuhteisiin, tää (nykyinen asunto) kun on paremmalla paikalla ja pääsee mukavasti ulkoilemaan yhdessä”

”kyllä se tietysti jonkun verran vaikuttaa, että ettei tyttöystävä ihan niin useesti käy (sitten kun asuu palvelutalossa)”

Yksin jäämiseen liitettiin myös negatiivisia yksinäisyyden kokemuksia. Yksinäisyyden kokemuksen ajateltiin johtuvan keskustelukumppanin puutteesta. Yksinäisyydelle nähtiin syynä oma passiivisuus ja sopivan seuran puute. Aineistosta ilmenee toive yksinäisyyden tunteen lievittymiselle. Toisaalta ajateltiin, ettei viitsitä nähdä paljoa vaivaa seuran saamiselle.

” kyllä sitä välillä semmonenkin ajatus tietysti tulee ku ei oo puhekaveria tässä ja kyllä sitä joskus tuntee tuntee sellaista yksinäisyyttä”

Arjen tavat ja rutiinit osana merkityksellistä toimintaa

Tunne omaan arkeen liittyvien toimintojen hallinnasta ja ennakoitavuudesta korostuivat aineistossa. Tämä pääluokka on jaettu kahteen alaluokkaan, jotka ovat *oman pystyvyyden tunteen säilyminen* ja *toiminnan ennakoitavuus*.

Oman pystyvyyden tunteen säilyminen

Omaan arkeen liittyvien asioiden mahdollisimman itsenäinen tekeminen koettiin tärkeäksi. Esimerkiksi ruoka haluttiin ja haluttaisiin myös palvelutalossa valmistaa itse. Jos ruokaa ei

pysty itse valmistamaan, niin haluttaisiin olla ainakin mukana suunnittelemassa omia tulevia aterioita. Tämä koettiin hyvin tärkeäksi, koska halutaan tietää esimerkiksi mitä ruoka sisältää.

Arjen askareisiin halutaan osallistua omien voimavarojen mukaan. Omasta osallistumisesta esimerkiksi siivoamiseen koetaan ylpeyttä.

”on voinut tehdä monenlaista hehehehh, nyt ku mulla oli ikkunan pesijä niin mä ite otin vielä verhot pois ja olis meillä talossakin alakerrassa iso konekin mutta .. mää pistin ne (verhot) vielä takasikin vaikk ei olis tarvinnu”

Yleisemminkin aineistosta ilmenee, kuinka oma osallistuminen asunnon siistimisen tai sisustamiseen koetaan positiiviseksi ja tärkeäksi. Oman osallistumisen kautta ympäristöstä tulee merkityksellisempi ja se koetaan enemmän omaksi. Ulkopuolisen avun toivotaan olevan juuri sitä mitä oikeasti tarvitsee. Palvelutalossa odotetaan saatavan apua aina sitä tarvittaessa. Lisäksi toivotaan kiinnostusta asukkaan omiin henkilökohtaisiin tapoihin ja niiden huomiointia.

”hoitaja petaa sängyn joka aamu mun pyynnöistä (kieltää) huolimatta”

Omat aikaisemmat kokemukset elämästä ja opitut tavat toimia saattavat korostaa omatoimisuuden mahdollisuuden merkitystä.

”mää en oo tottunu ollenkaan olemaan toisten riippana, mun täytyy sanoa että olen 13-vuotiaana lähteny leipäni tienaamaan”

Suurimpana esteenä itsenäiselle toiminnalle koettiin olevan pelko ja turvattomuuden tunne. Varsinkin yksin ollessa aikaisemmat kokemukset kaatumisista tai sairauskohtauksista saavat toimimaan varovaisesti. Palvelutalossa uskotaan pystyvän paremmin omatoimisuuteen turvallisuuden kokemuksen lisääntymisen myötä.

Toiminnan ennakoitavuus

Toimintaan liittyvää säännöllisyyttä arvostettiin. Haastatelluille oli tärkeää, että heillä oli tiedossa tulevat tapahtumat joihin osallistuvat. Oma viikko-ohjelma saatettiin muistaa ulkoa ja oman säännöllisen saunavuoron tärkeyttä korostettiin.

”maanantaina tehdään ostoslista, se vaihtuu aina ja tiistaina ne tuuaan , keskiviikkona käy siivooja, hän on lomalla, torstaina on sauna ja perjantaina tehdään riisipuuro... juu, se tuo sitä punasta maitoo sitä varten... no, mitenkäs se (viikonloppu) siinä, ei mulla käy vieraita, kyllä kai ne kävis jos mä kutsuisin”

Haastateltujen arjessa on arkista toistuvaa toimintaa, joka auttaa jäsentämään aikaa ja tapahtumia. Tällaista ohjelmaa ovat esimerkiksi jonkun tietyn radio-ohjelman kuunteleminen tai soitto ystävälle aina samaan aikaan. Kansallisten juhlapäivien huomiointi arjessa koetaan tärkeäksi. Toisille oli tärkeää myös viikonloppujen huomiointi esimerkiksi parempaa ruokaa laittamalla.

Palvelutaloon muuton myötä ajateltiin jouduttavan sopeutumaan siihen, mitä eteen tulee. Mahdollisesti omista tavoista ja rutiineista odotetaan jouduttavan luopumaan. Toisia ajatus mahdollisesta tavoista luopumisesta pelotti, kun taas toiset suhtautuivat asiaan ikään kuin se olisi osa vääjäämätöntä kehitystä omassa elämässään.

Tekniikka osana merkityksellistä toimintaa

Tekniikka esiintyi aineistossa useassa eri yhteydessä. Tekniikka saattoi liittyä merkitykselliseen toimintaan kuten tärkeän harrastuksen jatkumisen mahdollistumiseen tai vähemmän merkitykselliseen toimintaan. Tekniikan lisääntyminen koettiin ikäväksi asiaksi ja sen yksilön elämään tuomat positiiviset puolet jäivät usein huomioimatta. Alaluokkia muodostui kaksi, jotka ovat *uusi tekniikka toiminnan esteenä* ja *tuttu tekniikka toiminnan mahdollistajana*.

Uusi tekniikka toiminnan esteenä

Nopeasti muuttuvat toimintatavat ja tekniikan lisääntyminen monissa palveluissa koetaan uhkaksi itsenäiselle toiminnalle. Pankki-, kauppa- ja postipalveluiden käyttö koetaan erityisen hankaliksi juuri niiden lisääntyneen teknisyyden takia. Pankkiautomaattien tai hedelmävaakojen tilalle toivotaankin ihmisiä, joiden kanssa asioitaan voisi hoitaa. Tekniikan tuleminen ihmisten tapaamisen välille koettiin kiusalliseksi. Tapaamisten etukäteen sopiminen puhelimitse koettiin välillä hanakalaksi. Vanhan kyläily perinteen, jossa ei käytetty tekniikkaa tapaamisen onnistumiseksi, uudelleen herättämistä kaivattiin. Uuden teknologian opetteluun kielteinen suhtautuminen oli myös toisinaan periaatteellista.

”ennen vanhaanhan sitä mentiin naapuriin ihan noin vaan, tänä päivänä se ei onnistu”

”ihmiset viihtyy koneen vieressä eikä ihmisen minulla ei ole kännykkääkään vaikka moni on nii kehunu mutta minä en oo langennu enkä lankee kun vaan pääsisi näin loppuun”

”minua ei tule kone sitomaan elämässäni”

”sitten ne vaihto ne kaikki siihen yhteen konttoriin ja tuli koneet ja minä meinasin vaihtaa koko pankkia, siitä on ainakin 10 vuotta sehän taisi olla vielä yhdyspankki silloin. En minä niitä uusia systeemejä opi”

Palvelutaloon muuton odotetaan tuovan helpotusta teknistyvässä maailmassa riittävään pärjäämiseen. Myös toisten ihmisten tapaamisen odotetaan olevan helpompaa palvelutaloympäristössä.

Tuttu tekniikka toiminnan mahdollistajana

Uudet tekniset ratkaisut koettiin toisaalta mahdollistavan itsenäisempää toimintaa. Pääasiassa haastateltavat käyttivät sellaista tekniikkaa, joka on heille ollut tuttua jo aikaisemmissa elämän vaiheissa.

Esimerkiksi lepääminen, rentoutuminen, lukeminen ja omatoiminen liikkuminen sänkyyn ja sängystä pois mahdollistui moottoroidun sängyn ansioista. Oma moottoroitu sänky haluttiin ehdottomasti mukaan palvelutaloon, koska sen säätelymekanismia oli opittu käyttämään.

”mut toi mun täytyy sanoo toi moottorisänky se on ehdottomasti otettava mukaan, sen minä otan mukaan seo ihan se o niin hyvä kun mies kuoli niin minä ostin sen ja kaikin puolin oon tyytyväinen”

Tekniikka mahdollisti myös oman harrastuksen jatkamista. Lukeminen oli monelle tärkeä harrastus, joka saattoi näkökyvyn heikkenemisen vuoksi olla nykyisin mahdotonta. Äänikirjojen kuuntelun avulla oli omaa harrastusta voitu jatkaa. Äänikirjojen parissa koettiin ajan kuluvan hyvin ja niitä oli opittu käyttämään.

”luen lehtiä mutta en pitkälle koskaan pääse kun jo väsyttää”

Eniten aikaa vietetään radion ja television parissa. Radiosta kuunnellaan keskittyneesti tiettyjä ohjelmia tai radio soi taustalla täyttämässä häiritseväksi koettua hiljaisuutta. Television katsotaan tietyt oman kiinnostuksen mukaiset ohjelmat ja elokuvat. Television katselua ei pidetty aina merkityksellisenä toimintana ja sen sijaan oltaisiin valmiita tekemään jotain muuta mutta koettiin, ettei vaihtoehtoja iltaisin juurikaan ole. Televisio-ohjelmat saattoivat toisaalta olla hyvinkin tärkeitä ja silloin niiden katselusta tulee merkityksellistä toimintaa. Ohjelmien avulla haluttiin pysyä kiinni ajankohtaisissa maailmaa ja yhteiskuntaa koskevissa asioissa. Television kautta haettiin myös kulttuurikokemuksia ja esimerkiksi vanhoja ranskalaisia elokuvia odotettiin nähtäväksi.

”joskus on niitä meikäläiselle sopivia ranskalaisia elokuvia, se ei ole sitä roskaa, niitä miellelläni katselen”

Viihde ja viihtyminen osana merkityksellistä toimintaa

Aineistosta ilmenee, että viihdettä kaivataan elämään ja sillä koetaan olevan yhteys ajankulumisen kokemuksen kanssa. Mitä vähemmän on viihdettä ja viihdykkeitä elämässä, sitä hitaammin ajan koetaan kuluvan. Viihde näyttäisi myös vaikuttavan ajankulumisen koettuun laatuun. Viihdettä sisältävä elämä koettiin laadukkaampana kuin elämä ilman viihdettä. Viihde määriteltiin yksilöllisesti hyvin monella tavalla.

”paljon enemmän sellaista viihdykettä ja ohjelmaa (kaipaisi)”

Viihteen odotettiin olevan seurattavia esityksiä, musiikkia ja teatteria. Myös kuvataiteen näkeminen koettiin lisäävän viihtyvyyttä. Itseä ei nähty niinkään viihteen tekijänä, aktiivisena osallistujana vaan vastaanottajana, yleisönä. Osallistuminen viihteen seuraamiseen koettiin hyvin merkitykselliseksi toiminnaksi.

Palvelutalossa asuttaessa uskotaan olevan paljon mahdollisuuksia viihteen ja kulttuurin nauttimiseen. Palvelutaloja myös arvioidaan niissä itse koetun tai toisen kokeman kulttuuriin suhtautumisen mukaan.

” siellä on paljon enemmän ohjelmaa yleensä käy siis paljon esittäjiä siellä.. että siellä ainakin siinä mielessä menee paremmin aika kuluu paremmin”

POHDINTA

Toiminta luo elämälle merkitystä. Toiminta on merkityksellistä ihmiselle kun sillä on henkilökohtaista tai kulttuurista merkitystä. Ihmisen innostuminen, motivaatio ja tahto ovat riippuvaisia toiminnasta, josta meidän yksilöllinen jokapäiväinen elämämme koostuu (Kielhofner 2002, Law ym. 1997, Nelson ym. 2003). Seuraavaksi pohdin tuloksia merkityksellisen toiminnan ja merkityksellistä toimintaa koskevien muutosodotuksien näkökulmista.

Merkityksellinen toiminta

Vaikka ikääntyneet käyttävät suuren osan ajastaan asunnossaan (Dahlin-Ivanoff ym. 2007), niin tutkimukseni mukaan näyttäisi siltä, että ikääntyneiden merkityksellinen toiminta tapahtuu myös sen ulkopuolella. Asunnon ulkopuolelle mennään, jotta voidaan toimia itselle tärkeissä rooleissa kuten ystävän roolissa. Tulosten mukaan asunnon ulkopuolelle lähdetään osallistumaan monenlaiseen toimintaan, jotta saadaan kokemus osallisuudesta ja yhteenkuuluvuudesta muiden ihmisten kanssa.

Maria Haakin (2006) mukaan koti merkitsee vanhuksille turvaa, vapautta ja osallistumisen kautta syntyvää yhteisöön kuuluvuuden tunnetta. Turvallisuus niin omassa asunnossa tai sen lähiympäristössä nousi esiin tuloksissa. Turvallisuus näytti olevan omassa elinympäristössä tapahtuvien asioiden ymmärtämistä ja osittaista hallinnan tunnetta. Vapaus liittyy pystyvyyden tunteeseen toiminnassa. Tuloksista ilmenee tutkimukseen osallistuneiden halu itse tehdä omaan arkeen liittyviä toimintoja. Myös mahdollisuus lähteä lähiympäristöön ja löytää sieltä merkittävää toimintaa itselle liittyi vapauden tunteeseen. Yhteisöön kuuluvuuden tunne sai osallistumaan ”kiikkuparlamenttiin” tai lähtemään seurakunnan kerhoon. Tarve osallistua sosiaaliseen toimintaan oli yhteistä kaikille haastatelluille. Osallistumisen ehdot tekemisen ja ympäristön suhteen vaihtelivat yksilöllisesti.

Monissa ikääntyneelle itselle tärkeissä rooleissa toimiminen oli sidottu asunnon ulkopuolelle siirtymiseen. Halu osallistua ja tavata tuttuja ihmisiä tietyissä ympäristöissä, kuten kaupan

kahvilassa tai pihan keinussa, oli ilmeinen. Palvelutaloon sopeutuminen voisi helpottua, jos tällaisia spontaanin tapaamisen mahdollistavia paikkoja olisi rakennettu palvelutaloihin ja niiden lähiympäristöihin. Tämä tarve tulisi huomioida jo yhdyskuntasuunnittelun vaiheessa. Tähän liittyy myös havainto asunnon sijainnin merkityksellisyydestä joillekin haastatelluille. Toisin sanoen asunnon toivottiin olevan keskeisellä paikalla palveluihin nähden ja lisäksi sen toivottiin oleva yläkerroksissa katunäköalalla. Yläkerros näköalalla ei voi kovin monelle toteutua, mutta keskeinen paikka palveluihin nähden ei ole mahdoton ajatus.

Haastatteluajankohdan asuinpaikkansa osa haastatelluista kertoi kokevansa asunnoksi ja osa kodiksi. Asunnoksi kokeneille koti oli paikka, josta on muutettu pois jo kauan aikaa sitten. Heille nykyinen asunto ja tuleva asunto palvelutalossa ovat tiloja, joissa vietetään paljon aikaa ja joilla on erilaisia ominaisuuksia. Osalle haastatelluista koti syntyy sinne missä kulloinkin asuu, jos saa mahdollisuuden tehdä siitä itselleen ominaisen ympäristön. Koti syntyy siis heidän mukaansa oman toiminnan ja valintojen kautta. Uuteen asuinpaikkaan sopeutumisena sen voisi ajatella olevan ympäristön haasteiden hallintaa ja niihin kykenevyyttä vastaamaan (Schkade & Schultz 2003).

Tuloksista ilmenee, että ikääntyneet haluavat valita seuran, jossa toimivat. Ympäristö ei ole vain sen fyysiset puitteet. Ympäristöön voidaan katsoa koostuvan fyysisen puolensa lisäksi sosiaalisesta ja kulttuurisesta tekijästä. Yhdessä nämä kaikki tekijät vaikuttavat toimintaan mahdollistaen tai asettaen haasteita (Kielhofner 2002, Nelson 2003). Sosiaalinen tekijä eli tarve viettää aikaa ja tehdä asioita itselle merkittävien ihmisten kanssa, joiden viestejä pystyy ymmärtämään ja joilla on vertaisia kokemuksia elämästä.

Haastateltujen omassa asunnossa vietetyssä arjessa merkityksellistä toimintaa olivat arkisista asioista mahdollisimman itsenäinen selviäminen. Omaa toiminnallisista haasteista selviytymistä pidettiin tärkeänä. Lisäksi omaa ympäristöä pyrittiin pitämään ennakoitavana. Yllättäviä käännteitä toiminnassa ei toivottu tapahtuvan. Kaikilla tutkimukseen osallistuneilla oli yksin jäämisen ja/tai yksinäisyyden kokemuksia.

Merkityksellistä toimintaa koskevat muutosodotukset

Palvelutalo paikkaa odottavat ikääntyneet odottavat muuton tuovan muutoksia heidän merkityksellistä toimintaansa. Palvelutaloon muuttavan ikääntyneen kokemus palvelutalossa toimimisesta voidaan katsoa riippuvan paljon hänen aikaisemmista elämäkokemuksistaan (Nelson ym. 2003). Palvelutaloon siirtymisprosessissa yksilön kokemus merkityksellisten toimintojen jatkumisesta korostuu. Muutokseen pystyy helpommin sopeutumaan, jos sen pystyy näkemään oman elämän jatkumona. Vastaavasti sopeutuminen vaikeutuu jos muutoksessa ei synny kokemusta oman toiminnallisen identiteetin jatkuvuudesta. Sopeutuminen eli adaptaatio uuteen ympäristöön ja uusiin toiminnan asettamiin haasteisiin on monivaiheinen prosessi (Schkade & Schultz 2003).

Tutkimukseen osallistuneilla olivat hyvin selkeät käsitykset alueella olevista palvelutaloista. Käsitykset oli muodostettu omien kokemusten ja ennen kaikkea toisten kokemusten perusteella. Tarinoita, joiden perusteella joko pidettiin tai ei pidetty jostakin palvelutalosta, kerrottiin ja kuunneltiin ”kiikkuparlamentissa” tai tavaratalon kahviossa. Tarinoita kerrotaan ja mielipiteitä muodostetaan, koska asia on merkityksellinen ja itseä lähitulevaisuudessa koskettava. Huomioitavaa tarinoissa oli, että kaksi toisistaan tietämätöntä ihmistä saattoivat kuvata samaa palvelutaloa hyvin erilailla. Toinen piti palvelutaloa parhaana mahdollisena vaihtoehtona ja toiselle sama paikka oli viimeinen vaihtoehto tulevaa asumispaikkaa mietittäessä.

Ikääntyneen muuttaessa tehostettuun palveluasumiseen hänessä käynnistyy adaptaatio prosessi. Prosessin aikana hän kohtaa jatkuvasti paljon uutta ja on uusien ympäristön ja toiminnan asettamien haasteiden edessä. Huomattavaa on, että adaptaatioprosessi käynnistyy paljon ennen varsinaista palvelutaloon muuttoa. Schkade & Schultz (2003) kuvaavat adaptaatioprosessin ensimmäistä vaihetta käsityksen muodostamiseksi tulevasta toiminnallisesta haasteesta. Heidän mukaansa ihminen tuo uuteen toiminnalliseen haasteeseen aina mukanaan oman yksilölliset odotuksensa ja taipumuksensa. Kun ikääntyneen palvelutalopaikkaa odottavan mielikuvat ja käsitykset palvelutaloista ja niissä asumisesta ovat hyvin vahvoja, tulisi adaptaatioprosessia lähteä tukemaan jo varhaisessa vaiheessa. Onnistuneen adaptaation tukeminen ei ole jotain, mitä ihmiselle sanotaan ohjeeksi. Se ei ole annettuja toimintaohjeita vaan aitoa, vuorovaikutuksessa välittyvää kiinnostusta toisen

merkitysmaailmaa kohtaan. Tällä tavoin pystytään vähentämään ikääntyneen muuttoon liittyvään psykososiaalista painetta ja adaptaatio ei kuluta liikaa energiaa (Schkade & Schultz 2003). Huomion arvoista on tutkimukseen osallistuneiden odotus, että heidän sosiaaliset suhteensa vähenevät palvelutaloon muuton myötä. Haastatellut odottavat myös kokevan yksin olemista ja yksinäisyyttä enemmän kuin haastatteluajankodan asunnossa eläessään. Tähän liittyy myös esiin tullut pelko siitä, että omaa seuraa ei pysty valitsemaan vaan joutuu itselle vaikeisiin tilanteisiin toisten (henkilökunnan) ohjaamina.

Merkitys riippuu Nelsonin ja Jepsonin (2003) mukaan ihmisen kehityksellisen rakenteen ja toiminnan muodon välisestä interaktiosta. Kehityksellinen rakenne viittaa ihmisen sensomotorisiin, kognitiivisiin ja psykososiaalisiin ominaisuuksiin ja valmiuksiin. Sana kehityksellinen tässä viittaa rakenteen pitkään jatkuvaan geneettisesti määräytyvään ja oman toiminnan kautta tapahtuvaan kasvuprosessiin. Jotta tuo kasvuprosessi voisi jatkua ja muodostaa eläjälleen mielekkään kokemuksen olemassaolosta, tulisi siinä syntyneet ja syntyvät merkitykset huomioida tehostettuun palveluasumiseen siirtymisvaiheessa.

Tämä pro gradu on tutkimus palvelutaloon muuttavien ikääntyneiden käsityksistä merkityksellisestä toiminnastaan ja heidän odotuksistaan siitä, miten merkityksellinen toiminta voi muuttua muuton myötä. Jatkotutkimuksella voitaisiin selvittää, miten palveluasumista kohtaan koetut odotukset ovat toteutuneet. Tutkimusasetelman muuttaminen pitkittäistutkimukseksi eli aika tekijän mukaan ottaminen voisi antaa ikääntyneen näkökulmasta laajasti tietoa merkityksellisestä toiminnasta ja koko palvelutaloon muuttamisprosessista. Palvelutaloon muuttamista voisi myös tutkia adaptaation näkökulmasta. Näin saataisiin lisää tietoa niistä prosesseista, joita ikääntyneessä tapahtuu muutossa ja palvelutaloympäristöön sopeutumisessa.

MENETELMÄN POHDINTA

Tutkimuksen etiikka

Tutkimuksen eettisyyttä pohdittaessa mietitään kysymystä, millaista on hyvä tutkimus. Tuomi ja Sarajärvi esittävät, että tutkimuksen sisäinen johdonmukaisuus, jopa elektisesti suuntautuneessa tutkimuksessa, on eräs merkittävä hyvän tutkimuksen kriteeri (Tuomi ja Sarajärvi, s. 124). Sisäisen johdonmukaisuuden rinnalla on onnistunut argumentointi sopivia lähteitä käyttäen. Tämä tutkimus on saanut ideansa käytännön vanhustyön kehittämistarpeesta. Tutkimus tuo lisää tietoa vanhusten lisääntyvän tehostetun palveluasumisen suunnittelun taustalle. Tutkimuksen tulos palvelee siis ryhmää ihmisiä sen sijaan, että palvelisi vain tutkimuksen tiedonantajia (Haaparanta & Niiniluoto 1991). Tutkimuksen uskottavuus ja tutkijan eettiset ratkaisut kulkevat täysin yhdessä (Tuomi ja Sarajärvi, s. 129).

Tutkimukseen osallistuneille tiedonantajille lähetettiin etukäteen kirjeitse tutkimuksen tarkoituksen, tavoitteet, menetelmät ja mahdolliset riskit sisältävä tiedote. Tutkimukseen osallistumisen vapaaehtoisuus oli tiedotteessa selkeästi mainittuna. Tiedotteeseen oli merkitty myös ajankohta, jolloin heihin ollaan yhteydessä. Lisäksi tiedotteeseen tuli tutkijan yhteystiedot. Tiedotteessa käytettiin Ariel 16 fonttia ja keskeisten kohtien tummennusta, jotta teksti olisi ollut selkeästi luettavissa. Tiedotteessa käytettiin mahdollisimman selkeää ja yksiselitteistä kielellistä ilmaisua väärien tulkintojen syntymisen ehkäisemiseksi. Kirjeellä tapahtuneen yhteydenoton jälkeen sovin soittamalla haastatteluajankohdan tiedonantajan kanssa. Tutkimusryhmään sopivan vanhuksen ollessa sosiaalitoimen palvelujen asiakkaana, voidaan yhteydenottoon käyttää olemassa olevaa kanavaa. Tällaisena kanavana toimi esimerkiksi kotipalvelu tai päivätoimintakeskuksen toimintaan osallistuminen.

Tutkijan eettisenä velvollisuutena on suojella tiedonantajiaan (Tuomi ja Sarajärvi 2002, Kvale 1996). Tässä tutkimuksessa tiedonantajien suojeluun kuuluu etukäteen lähetettävän tiedotteen lisäksi kirjallisen suostumuksen antaminen haastattelun käyttämiseksi selvitettyyn tarkoitukseen. Ennen sopimuksen allekirjoittamista tiedonantajalle selvitettiin, miten saatuja tietoja käsitellään ja mihin tarkoitukseen tietoa kerätään. Lisäksi tiedonantajille selvitettiin,

ettei haastattelu johda minkäänlaisiin toimenpiteisiin hänen kohdallaan ja ettei haastattelu vaikuta hänen tehostettuun palveluasumiseen jonottamiseen. Haastateltavalle kerrottiin, ettei tutkimuksen yhteydessä saatuja tietoja luovuteta ulkopuolisille ja, että heidän henkilöllisyytensä pidetään salassa tutkimuksen eri vaiheissa. Haastattelusuostumusdokumentissa tiedonantaja antaa suostumuksensa myös haastattelun yhteydessä syntyneen puheensa suoraan lainaamiseen tutkimuksen loppuraportin yhteydessä. Tutkijana kerroin lainausten olevan muutaman lauseen mittaisia ja niiden tarkoituksena on perustella jotain tutkijan tekemää havaintoa tai päätelmää (Tuomi ja Sarajärvi 2002, Eskola ja Suoranta 2003).

Tutkimukseen pyydettyillä oli oikeus kieltäytyä osallistumasta ja osallistumisen pystyi keskeyttämään missä tahansa tutkimuksen vaiheessa. Keskeyttämisen mahdollisuus on kirjattuna tiedonantajan kanssa tehtyyn sopimukseen. Yksi henkilö, jota oli tarkoitus haastatella, ei suostunutkaan haastatteluun. Hän ilmoitti asiasta ottaessani häneen puhelimitse yhteyttä ja luonnollisestikaan haastattelua ei tehty.

Haastattelu tiedonkeruumenetelmänä on sosiaalinen tilanne, jossa syntyvä vuorovaikutus vaikuttaa tiedonantajan antamiin vastauksiin. Syntyneen vuorovaikutuksen osuutta tiedonantajien vastauksiin ei tutkittu tässä yhteydessä, mutta ne on pyritty huomioimaan kerättyä aineistoa analysoitaessa. Tässä tutkimuksessa käytetty avoin haastattelumenetelmä antaa mahdollisuuden haastattelijalle tehdä tarkennuksia tai lisäselvityksiä kysymyksiin, jotta yhteinen ymmärrys hänen ja haastateltavan välille syntyisi (Tuomi ja Sarajärvi 2002). Haastattelun kulkua ohjasi tiedonantajan kerronta ja minun roolini oli pyrkiä ohjaamaan kerrontaa tutkimuskysymysten viitoittamalla tiellä. Kysymykset eivät tällaisessa haastattelussa tule aina samassa järjestyksessä ja samoja asioita lähestyttiin jokaisella haastattelukerralla hieman eri suunnasta. Suuntaan vaikutti haastateltavan asioille antamat merkitykset. Haastattelujen aikana usein pysähdyttiin keskustelemaan jostain tiedonantajalle merkityksellisestä toiminnasta. Eteenpäin jatkettiin kun toiminnan merkitykselliseksi tekevät juonteet olivat tulleet puhutuiksi.

Haastattelun avulla voidaan selvittää ihmisten käsityksiä ilmiöistä, mutta merkityksien tutkimiseen se ei ole riittävä. Merkitykset tulevat esiin toiminnassa ja niiden tutkiminen siten vaatisi havainnointia (Silverman 2005). Tässä tutkimuksessa selvitettiin käsityksiä

merkityksellisestä toiminnasta eli haastateltavan tulkintaa omasta merkityksellisestä toiminnasta. Siihen menetelmä on riittävä.

Tutkimuksen uskottavuus

Tässä tutkimuksessa aineiston voidaan katsoa olevan uskottavaa, koska kaikki tiedonantajat täyttivät ennakkokriteerit. Tärkein ennakkokriteeri oli, että haastateltavan piti olla jonossa Jyväskylän ikääntyneille tarkoitettuun tehostettuun palveluasumiseen. Haastateltavien määrän valitsin kaksivaiheisesti, jossa ensimmäisessä vaiheessa tein yhden haastattelun ja tulosten perusteella määrittelin kokonaishaastattelutarpeen. Haastateltavien määrää arvioin vielä kun kaikki suunnitellut haastattelut oli tehty.

Analyysiprosessin olen pyrkinyt kuvaamaan yksityiskohtaisesti, jotta tutkijana tekemäni valinnat ja harkinta tulisivat näkyviin. Kaikki haastattelut nauhoitettiin ja litteroitiin, joten pystyin saamaan lisää syvyyttä analyysiin. Pitkäaikainen kokemukseni ikääntyneiden haastattelemisesta auttoi vaativissa avoimissa haastatteluissa teoreettisen valmistautumiseni lisäksi. Mindmap toimi karttana haastatteluissa ja auttoi varmistamaan, että kaikista tavoitteen mukaisista asioista keskusteltiin. Analyysiprosessissa olen edennyt Tuomen ja Sarajärven (2004) esittämän sisällönanalyysimallin mukaisesti vaihevaiheelta. Analyysivaiheessa tein ensin virheen, kun muodostin kokoamistani lauseryhmiä pääluokat. Alaluokat jäivät aluksi muodostamatta, mutta huomattuani oikaisuni palasin pelkistettyjen ilmaisujen pariin ja aloitin alaluokkien muodostamisen. Pääluokat muotoutuivatkin erilaisiksi kuin aluksi. Alaluokkien muodostaminen tarkensi ja toi syvyyttä myös pääluokkiin.

Tulokset on johdettu alkuperäisestä aineistosta. Tämän osoitan tuloksiin kirjatulla alkuperäisaineistosta otetuilla esimerkeillä. Johdonmukaisesti edennyt sisällönanalyysi tuottaa johdonmukaisia tuloksia (Tuomi ym. 2004). Tässä tutkimuksessa johdonmukaisuus on tuottanut tutkimuksen tarkoituksenmukaisia tuloksia. Toisin sanoen tulokset liittyvät tutkittavaan aiheeseen ja ovat aineistosta johdettuja.

YHTEENVETO

Tämän tutkimuksen merkittävimpana tuloksena voidaan pitää havaintoa, että tehostettuun palveluasumiseen paikkaa jonottavilla ikääntyneillä on pelkoja oman hyvinvoinnin kannalta tärkeän yksilöllisen merkityksellisen toiminnan jatkumisen suhteen. Tällaisia pelkoja olivat esimerkiksi joidenkin tärkeiden ihmissuhteiden katkeamisen pelko, yksinäisyyden lisääntymisen pelko tai merkittävään toimintaan osallistumisen loppumisen pelko. Vastaavasti palvelutaloon muutossa nähtiin myös mahdollisuuksia, kuten turvallisuuden lisääntyminen tai mahdollisuus helpommin nauttia kulttuurista. Monen itselle tärkeän toiminnan odotetaan vaikeutuvan tai tulevan jopa mahdottomaksi uudessa ympäristössä. Tämä on tärkeää kun tiedetään, että merkityksellisellä toiminnalla on yhteys ihmisen terveyteen ja hyvän elämän kokemukseen.

Ihmiset arvostavat samoja toimintoja eri tavoin. Onkin tärkeää esimerkiksi ennen palvelutaloon muuttamista tuen tarvetta arvioitaessa pyrkiä ymmärtämään, mistä ikääntynyt on luopumassa ja mitä saamassa tilalle. Aidompaa ja ihmislähtöisempää työskentelyotetta kohti kulkiessamme asian voisi esittää myös seuraavilla kysymyksillä: Mistä ikääntynyt ihminen on tulossa ja mihin hän matkalla? Samalla tulisi myös pohtia, miten noihin kysymyksiin voisi saada vastauksen.

Lähteet:

Cruz E.D.2007. Habits in place: The lives of elders in assisted living. Occupational Journal of Research. vol 27; 80-84

Clark F., Sanders K., Carlson M., Blanche E., Jackson J. 2007. Synthesis of habit theory. Occupational Journal of Research. vol 27; 7-23

Dahlin-Ivanoff S., Haak M., Fänge A., Iwarsson S. The multiple meaning of home as experienced by very old Swedis people. Scandinavian Journal of Occupational Therapy. 2007. 14: 25-32

Eskola & Suoranta: ”Johdatus laadulliseen tutkimukseen”, s. 25-26. Vastapaino, Tampere 2003.

Finnlex. Valtion säädöstietopankki:

www.finlex.fi

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1982/19820710>

Luettu 6.8.2007

Haak Maria, 2006. Participation and independence in old age: Aspects of home and neighbourhood environments. Doctoral dissertation. Lund University, Sweden.

Haaparanta L. & Niiniluoto I., 1991. Johdatus tieteelliseen ajatteluun. Helsingin yliopiston filosofian laitoksen julkaisuja 3, 6. Painos (1986)

Heiskanen L. & Tedre S., 2008. Keskusteluja: Ajatuksia asunnosta ja asumisesta. Gerontologia. 2008. 2: 100-103

Hirsjärvi S, Sajavaara P, Remes P, 2004. Tutki ja kirjoita. Tammi. Helsinki.

Iwarsson S., Vibeke H., Slaug B. 2007. Housing matters in very old age-yet differently due to ADL dependence level differences. Scandinavian Journal of Occupational Therapy. 2007; 14: 3-15

Jackson J, Mandel D, Zemke R, Clark F, 2001. Promoting quality of life in elders: An occupation-based occupational therapy program. WFOT Bulletin. vol 43. s. 5-12

Jyrinki, E. 1977. Kysely ja haastattelu tutkimuksessa. 3. painos. Gaudeamus. Vaasa.

Jyväskylän vanhuspoliittinen strategia 2002-2010:

<http://www.jyvaskyla.fi/sotepa/vanhuspoliittinenstrategia/tiivistelma.html> luettu 10.7.2007

Kaikkonen T. Yksilöllisyys vanhuksen ja omaisen kokemana asukkaaksi tulotilanteessa vanhusten palvelutaloon. Helsingin amk, Stadia 2004. Opinnäyte.

Karhinen P. 2007. Iloa Eloon- projekti loppuraportti. RAY

Kielhofner G. 2002. Model of human occupation. Theory and application. Baltimore. USA. Lippincott Williams & Wilkins

Kivelä E.M. "Tultaisiin lähelle ihmistä" [Elektroninen aineisto]. Iäkkäiden ihmisten kokemuksia turvattomuudesta ja turvallisuudesta palvelutalossa. Jyväskylä Jyväskylän yliopisto, terveystieteiden laitos, 2002. Pro gradu.

Kvale S.1996, Interviews, an introduction to qualitative research interviewing, Sage Publications

Law M., Polatajko H., Babtiste S., Townsend E. Core concepts of occupational therapy. Teoksessa Townsend E. (toim.) Enabling occupation; An occupational therapy perspective. Ottawa: CAOT Publications ACE, 1997:29-49

Leven N., Jonsson H. Doing and being in the atmosphere of the doing: Environmental influences on occupational performance in a nursing home. Scandinavian Journal of Occupational Therapy. 2002; 9: 148-155

Lumme-Sandt K.: Vanhan ihmisen kohtaaminen haastattelutilanteessa. S. 125–144. Teoksessa: Ruusuvoori J., Tiittula L. (toim.): Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino, 2006.

Mattingly C. 1998. Healing dramas and clinical plots: The narrative structure of experience. USA. Cambridge University Press.

Mead G. 1983. Mind, self and society: from the standpoint of a social behaviourist. Chicago. USA. University of Chicago Press

Nelson D., Jepson-Thomas J. Occupational form, occupational performance and a conceptual framework for therapeutic occupation. Teoksessa Kramer P, Hinojosa J, Royeen CB (toim.) Perspectives in human occupation, participation in life. Baltimore. USA: Lippincott Williams & Wilkins, 2003:87-155

Oswald F., Wahl H-W., Schilling O., Iwarsson S. Housing-related control beliefs and independence in activities of daily living in very old age. Scandinavian Journal of Occupational Therapy. 2007; 14: 33-43

Paasivaara L., Nikkilä J., Voutilainen P. 2002. Saumattomuus- palvelujen kirjosta yksilölliseksi kokonaisuudeksi. Teoksessa Ikäihmisten hyvä hoito ja palvelu. Stakes. Oppaita 49. Helsinki, 49-56

Pikkarainen A., 2007. Toimintaa, tekemistä vai touhuamista? Ajatuksia dementiatyön peruslähtökohdista. Synapsi. Helsingin alzheimer yhdistys ry

Pikkarainen A. Ympäristö. s 41-68. Teoksessa: Lyyra T-M., Pikkarainen A., Tiilikainen P. (toim.). Vanheneminen ja Terveys. 2007. Helsinki. Edita

Rowles Graham D., Chaudhury Habib 2005, Home and Identity in Late Life, International Perspectives, Springer Publishing Company, USA

Silverman David, 2005. Doing qualitative research. SAGE. 2nd edition. London

Saarenheimo Marja, 2003. Vanhuus ja mielenterveys: arkielämän näkökulma. WSOY. Helsinki

Schkade J., Schultz S. Occupational adaptation. Teoksessa Kramer P, Hinojosa J, Royeen CB (toim.) Perspectives in human occupation, participation in life. Baltimore. USA: Lippincott Williams & Wilkins, 2003:181-221

Stakes 2008

http://www.stakes.fi/tilastot/tilastotiedotteet/2008/Tt25_08.pdf

Luettu 2.12.2008

Stakes 2007

<http://www.stakes.fi/FI/tilastot/aiheittain/Ikaantyneet/index.htm>

Luettu 4.10.2007

Tuomi J, Sarajärvi A, 2004. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi, Tammi, Helsinki, 2002. 3. painos

Voutilainen P., Vaarama M., Backman K., Paasivaara L., Eloniemi-Sulkava U., Finne-Soveri H.(toim.) 2005. Ikäihmisten hyvä hoito ja palvelu. Opas laatuun, Stakes. Gummerus kirjapaino oy. Saarijärvi.

LIITE 1: tutkimuslupa

JYVÄSKYLÄN KAUPUNKI

SITOUMUS

Sosiaali- ja terveystalokeskus

Suorittaessani/suorittaessamme tutkimusta/selvitystä

Oppilaitos Jyväskylän Yliopisto
 Oppiaine Terveystalokeskus / Toimintaterapia
 Tutkimuksen ohjaaja Greta Häggblom-Kronlöf
 Tutkimuksen/selvityksen nimi Yli 65-vuorokautta eläneiden
 toiminta- ja talousmuutokset
 Tutkimuksen kohderyhmä ja tutkimuspaikka Yli 65-vuorokautta
 palvelutalokeskusta johtavat Jyväskyläläiset

sitoudun siihen, että en käytä sen yhteydessä Jyväskylän kaupungin sosiaali- ja terveystalokeskusta saamiini tietoja muuhun tarkoitukseen kuin tutkimuksen/selvityksen tekemiseen enkä anna salassapidettäviä tietoja muille henkilöille.

Tarkemmat tutkimuskohteet on selvitetty Margatta Salmisen kautta. Tutkimuksen/selvityksen tekijä/tekijät: Mustavirta, Anu-Maria ja heidän kunnan kautta.

Jacobi AA
 Margatta
 Salminen
 Keskinen

Nimi Panu Karhinen
 Ammatti Koordinointi
 Osoite Marinmäentie 22C16
40270 Palokka
 Puhelinnumero 050-5978136
 Allekirjoitus [Signature]

Nimi _____
 Ammatti _____
 Osoite _____
 Puhelinnumero _____
 Allekirjoitus _____

Todistavat:
 Nimi Liimppi Peltonen
 Osoite Perätie 6, 40270 Palokka

Nimi Anu-Maria Mustavirta
 Osoite Ketunpolku 14, 40400

Jyväskylässä 16.5.2008

Hyväksynyt [Signature]

Käyntiosoite:
 Kilpisenkatu 1
 40100 JYVÄSKYLÄ

Postiosoite:
 PL 275
 40101 JYVÄSKYLÄ

Puhelinvaihe:
 (014) 624 211

Telekopio:
 (014) 625 796

Sähköposti:
 etunimi.sukunimi@jkl.fi

LIITE 2: Kirje tiedonantajille

Hyvä vastaanottaja,

Teihin otetaan viikon kuluessa yhteyttä koskien mahdollista osallistumisestanne tutkimukseen. Tutkimuksessa selvitetään haastatteleamalla palvelutaloasuntoa odottavien ikääntyneiden tärkeäksi kokemaansa toimintaa. Tutkimuksen tarkoituksena on osaltaan laajentaa ymmärrystä palvelutaloon siirtymisestä yksittäisen ihmisen kannalta katsottuna.

Tutkimushaastattelu on keskusteluhetki, joka kestää noin 1,5 tuntia. Keskustelu tapahtuu haastateltavan kotona. Keskusteluun osallistuminen ei edellytä haastateltavalta etukäteen valmistautumista. Keskustelu nauhoitetaan ja myöhemmin tutkija purkaa nauhoitukset tekstiksi. Tutkimusaineistoa ei käytetä muuhun kuin tähän tutkimukseen. Haastateltavien henkilötietoja ei paljasteta ulkopuolisille tutkimuksen missään vaiheessa.

Tutkimukseen osallistuminen on täysin vapaaehtoista ja osallistumisen voi perua missä vaiheessa tahansa. Tutkimukseen osallistuminen ei johda haastateltavan kohdalla mihinkään jatkotoimenpiteisiin, eikä haastattelussa saatuja tietoja käytetä muuhun kuin tämän tutkimuksen aineistona.

Tutkimus tehdään Jyväskylän yliopistossa terveystieteiden laitoksella toimintaterapian yksikössä ja se on tutkijan pro gradu tutkielma. Jyväskylän kaupunki on myöntänyt tutkimukselle tutkimusluvan.

Tutkimuksen ohjaajina toimivat Jyväskylän yliopistossa professori Greta Häggblom-Kronlöf ja TtM Kristiina Juntunen.

Tutkija

Panu Karhinen
Matinmäentie 32 C 16
40270 Palokka
puhelin: 050-597 8136

Ohjaaja

TtM Kristiina Juntunen
Jyväskylän yliopisto
Terveystieteiden laitos
puhelin: 260 XXX

Viihdytkö kotisi lähiympäristössä?

Liikkuminen kotona?

Miksi/Miksi ei?

tekemisestä

Pidätkö tekemisestä / miten selviydyt

Onko kotisi viihtyisä?

Millaisia asioita teet kodissasi?

Saatto tehdä hieman pitempiä asioita

Missä nyt olemme?

Tärkeät ihmiset?

Mitä teette yhdessä?

Mikä/millainen paikka tämä on?

Ilmapiiri?

Itsensä piristäminen?

3 asiaa jotka ottaisit mukaan?

Mikä tekee kodista kodin?

Kodin ”ilot ja surut”

Mikä muuttokunta muutun myötä